

Privacy a right to be left alone

EEN ONDERZOEK NAAR DE PRIVACYRISICO'S BIJ
GEZINSHUIZEN UIT DE REGIO TWENTE

Naam: Ingrid Dangremond
Email: ingriddangremond@gmail.com
Telefoonnummer: 062724518
Opleiding: Sociaal Juridische Dienstverlening (SJD)
Studentennummer: 332584

Opdrachtgever: Gezinshuizen
Praktijkbegeleider: Ellen Schulten

Eerste lezer: Coen de Heer
Tweede lezer: Anneke Parent

Enter, 11 april 2018

Afkortingenlijst

AP	Autoriteit Persoonsgegevens
AVG	Algemene Verordening Gegevensbescherming
Awb	Algemene wet bestuursrecht
BW	Burgerlijk Wetboek
EU	Europese Unie
GW	Grondwet
Jw	Jeugdwet
OTS	Onder toezicht stelling
UAVG	Uitvoeringswet Algemene Verordening Gegevensbescherming
VOG	Verklaring Omtrent Gedrag
Wbp	Wet bescherming persoonsgegevens
WMO 2015	Wet Maatschappelijke Ontwikkeling 2015

Voorwoord

Zelf wist ik al voordat ik contact had gehad met Ellen Schulten dat ik mijn onderzoek wilde richten op de privacyrisico's die kunnen ontstaan tijdens het verwerken van persoonsgegevens. Ellen Schulten vond dit een passend onderwerp en samen hebben wij toen ook besloten om te onderzoeken: *Welke privacyrisico's spelen er bij de gezinshuizen in de regio Twente en hoe kunnen deze verminderd worden?*. Dit is dan ook meteen de probleemstelling van dit onderzoek geworden.

Voor de beantwoording van deze probleemstelling zijn er meerdere onderzoeksvragen opgesteld. Om antwoord te vinden op deze onderzoeksvragen is er gebruik gemaakt van een interview dat is afgenomen bij meerdere gezinshuizen, *gezinshuis.com*, *de Rudolphstichting*, *Ambiq* en de *gemeente Enschede*. Daarnaast is er veel onderzoek gedaan naar de vragen; 1) Waar moet op gelet worden bij gegevensverwerking? 2) Welke vormen van beveiliging moeten toegepast worden om privacyrisico's te voorkomen? 3) Wat is een datalek?

Na bijna een jaar bezig te zijn geweest met dit onderzoek kan ik zeggen dat ik heel veel geleerd heb met betrekking tot privacywetgeving en gezinshuizen. Daarnaast heb ik eindelijk maar dan toch mijn afstudeerscriptie af. Ik hoop van harte dat eenieder die dit leest hier net zoveel van leert als dat ik de afgelopen maanden heb gedaan. Maar buiten dat, hoop ik vooral dat jullie net zo veel plezier hebben met het lezen van deze scriptie als dat ik heb gehad bij het schrijven van deze scriptie.

Als laatste wil ik Ellen Schulten bedanken voor het geduld dat zij heeft gehad om mij te helpen bij het schrijven van deze afstudeerscriptie. Daarnaast ook voor het leggen van contacten met organisaties waardoor ik vervolgens een interview met hen mocht afnemen. Maar, ik wil haar vooral bedanken voor alle dingen die ik van haar heb mogen leren.

Vervolgens wil ik ook dhr. C. de Heer bedanken voor alle hulp bij het beantwoorden van mijn vragen, het onvermoeid keer op keer lezen wat ik heb geschreven. En natuurlijk voor de adviezen met betrekking tot het schrijven van een scriptie.

Ik wens u allen heel veel leesplezier!

Met vriendelijke groet,
Ingrid Dangremond

Enter, 11 april 2018

Samenvatting¹

Uit onderzoek van de *inspectie jeugdzorg* blijkt dat gezinshuizen te weinig op de hoogte zijn van de wet- en regelgeving omtrent gegevensverwerking. Daarnaast kwam er vanuit de gezinshuizen uit de regio Twente de vraag om meer inzicht te krijgen in welke gegevens zij mogen verwerken en op welke manier zij deze mogen verwerken.

Vanuit de vraag van de gezinshuizen is er samen met Ellen Schult de volgende probleemstelling opgesteld *Welke privacyrisico's spelen er bij de gezinshuizen in de regio Twente en hoe kunnen deze verminderd worden?*

Om de probleemstelling van dit onderzoek te beantwoorden zijn er vier onderzoeksvragen opgesteld:

1. Welke wet- en regelgeving is van toepassing op het verwerken van persoonsgegevens?
2. Welke persoonsgegevens wordt er binnen de gezinshuizen verwerkt?
3. Welke IT- systemen worden er door de medewerkers van de gezinshuizen gebruikt om persoonsgegevens te verwerken?
4. Welke privacyrisico's ontstaan er tijdens de verwerking van persoonsgegevens door de medewerkers van de gezinshuizen en hoe beïnvloeden de IT-systemen deze verwerking?

De onderzoeksvragen zijn getracht te beantwoorden door het uitvoeren van literatuuronderzoek. Dit literatuuronderzoek was gericht op het beantwoorden van drie vragen; 1) Welke gegevens mogen er verwerkt worden? 2) Welke vormen van beveiliging moeten toegepast worden om privacyrisico's te voorkomen? 3) Wat is een datalek? Tijdens dit literatuuronderzoek is er gekeken naar verschillende wet- en regelgeving.

Naast literatuuronderzoek is er ook gebruik gemaakt van interviews. Voor dit onderzoek zijn er open interviews afgenomen met zeven gezinshuizen uit de regio Twente, Ambiq en de gemeente Enschede. Tijdens deze interviews is er gevraagd naar de gegevens die verwerkt worden en de beveiliging van deze gegevens. Om een aantal dingen die uit de interviews met de gezinshuizen naar voren kwamen op te helderen zijn er ook interviews afgenomen bij *gezinshuis.com* en de *Rudolphstichting*.

Uit de interviews is naar voren gekomen dat de gezinshuizen niet voldoende op de hoogte zijn van de geldende wet- en regelgeving omtrent gegevensverwerking. En dat er bij de gezinshuizen geen duidelijke lijn zit in de beveiliging en verwerking van persoonsgegevens. De belangrijkste knelpunten die opgelost moeten worden zijn het gebrek aan voldoende kennis over de huidige wet- en regelgeving bij de gezinshuizen, te weinig eenheid in de verwerking van persoonsgegevens en de beveiliging van persoonsgegevens.

De aanbevelingen die voortvloeien uit dit onderzoek zijn vooral gericht op het doorvoeren van een richtlijn of protocol gericht op privacy veiligheid binnen de gezinshuizen. Ook moet er een training of cursus aangeboden worden aan de gezinshuizen waarbij zij kennis op kunnen doen over de privacywet- en regelgeving.

¹ In bijlage 1 is een extra samenvatting opgenomen welke uitleg geeft aan een aantal juridische termen.

Inhoud

Inleiding.....	6
Hoofdstuk 1: Aanleiding, doelstelling, probleemstelling, onderzoeksvragen	8
1.1 Organisatie	8
1.2 Juridische kader	9
1.3 Aanleiding	10
1.4 Doelstelling.....	10
1.5 Probleemstelling	11
1.6 Onderzoeksvragen	11
1.7 Belanghebbenden.....	11
Hoofdstuk 2: Onderzoeksmethoden	13
2.1 Analyse kader.....	13
2.2 Dataverzamelingmethoden.....	13
2.2.1 Literatuuronderzoek	13
2.2.2 Interviews	14
2.3 Betrouwbaarheid en validiteit	15
2.3.1 Betrouwbaarheid	15
2.3.2 Validiteit.....	16
Hoofdstuk 3: Juridisch kader.....	17
3.1 Algemene verordening gegevensbescherming.....	17
3.1.1 Begripsbepaling.....	17
3.1.2 Beginselen voor verwerking.....	18
3.1.3 Beveiliging	19
3.1.4 Meldplicht datalekken	20
3.2 Wet bescherming persoonsgegevens	20
3.2.1 Begripsbepaling.....	20
3.2.2 Verwerking persoonsgegevens	21
3.2.3 Beveiliging	22
3.2.4 Meldplicht datalekken	23
3.3 Jeugdwet	23
3.3.1 Verwerking persoonsgegevens.....	23
3.4 Jeugdzorg Nederland	24
3.4.1 Privacyreglement.....	24
3.5 ISO 9001 keurmerk	24

Hoofdstuk 4: Gegevensverwerking bij gezinshuizen	26
4.1 Verwerking van persoonsgegevens door Gezinshuizen	26
4.1.1 Welke persoonsgegevens mogen de gezinshuizen op basis van de wet- en regelgeving verwerken?	26
4.1.2 Welke persoonsgegevens worden er verwerkt bij de gezinshuizen?	26
4.1.3 Tussenconclusie	27
4.2 Verwerking van bijzonder persoonsgegevens	28
4.2.1 Welke bijzondere persoonsgegevens mogen de gezinshuizen op basis van de wet- en regelgeving verwerken?	28
4.2.2 Welke bijzondere persoonsgegevens worden er verwerkt door de gezinshuizen? ..	28
4.2.3 Tussenconclusie	29
Hoofdstuk 5: IT-systemen en methoden voor verwerking	30
5.1 De verwerking van persoonsgegevens in digitale systemen	30
5.1.1 Welke IT-systemen gebruiken de medewerkers van de gezinshuizen bij verwerking van persoonsgegevens?	30
5.1.2 Tussenconclusie	32
5.2 Beveiliging persoonsgegevens in verband met de verwerking hiervan.	32
5.2.1 Welke methoden worden er gebruikt om de digitale persoonsgegevens te beveiligen?	32
5.2.2 Welke methoden worden er gebruikt om de hardcopy persoonsgegevens te beveiligen?	33
5.2.3 Tussenconclusie	34
Hoofdstuk 6: conclusies en aanbevelingen	36
6.1 Conclusie.....	36
6.2 Aanbevelingen	36
6.2.1 Eenheid systemen	36
6.2.2 Eisen verwerking en beveiliging	37
6.2.3 Eenheid gegevens verwerking.....	37
6.2.4 Kennis vergaren.....	38
Literatuurlijst	39
Bronvermelding	39
Naslag werken	40
Bijlage 1	42
Samenvatting 2	42

Inleiding

Gezinshuisouders zorgen 24 uur per dag binnen hun eigen gezin voor jongeren die tijdelijk niet bij één van hun ouders kunnen wonen. Hier gaat het volgende proces aan vooraf:

Allereerst zou het kunnen dat er ernstige problemen binnen een gezin van herkomst zijn. Dit kan allerlei oorzaken hebben; een kind kan bijvoorbeeld worden verwaarloosd of mishandeld. Een kind kan ook gedrags- of ontwikkelingsproblemen hebben waardoor ouders de situatie thuis niet aankunnen. In deze gevallen wordt er een jeugdprofessional ingeschakeld om de situatie te ondersteunen.

Daarnaast kan het zijn dat deze ambulante begeleiding niet de gewenste resultaten oplevert. Dan kan het betrokken kind buiten het eigen huis geplaatst worden. Hiervoor is altijd een kinderrechter nodig die op verzoek een machtiging tot uithuisplaatsing af kan geven.

Naast de machtiging tot uithuisplaatsing zijn er drie manieren om een kind uit huis te plaatsen:

1. Vrijwillig kader: ouders staan achter de uithuisplaatsing en kunnen en willen goed samenwerken met de betrokken hulpverleners.
2. OTS (onder toezicht stelling): Ouders blijven het recht hebben beslissingen over hun kind te nemen maar zijn verplicht dit in samenspraak met een gezinsvoogd te doen. Als de gezinsvoogd van mening is dat de beslissingen niet ten goede van het kind zijn, kan deze een aanwijzing geven. Volgen ouders deze aanwijzing niet op, kan de gezinsvoogd de rechter toestemming vragen deze aanwijzing te mogen uitvoeren zonder toestemming van de ouders. Elk jaar moet worden bekeken of de OTS nog noodzakelijk is.
3. Voogdij: Ouders worden uit de ouderlijke macht gezet en de voogd krijgt het beslissingsrecht rondom alle zaken die belangrijk voor het kind zijn.

Nadat er een beslissing is genomen, gaat de jeugdprofessional op zoek naar een geschikte plek voor het kind. Sinds de transitie worden kinderen die op vrijwillige basis uithuisgeplaatst zijn, begeleid door jeugdzorgwerkers binnen de gemeenten waar de ouders wonen (artikel 2.3 lid 1 Jeugdwet (hierna: Jw)). Zij gaan actief op zoek naar een plek waar het kind kan wonen en betrekken ouders hier zorgvuldig bij. De gemeente sluit een contract af met de zorgaanbieder waar het kind gaat wonen.

Kinderen waarbij een OTS-maatregel of voogdijmaatregel is uitgesproken, komen onder begeleiding van een gecertificeerde instelling. Zij vragen een hoofdzorgaanbieder een geschikte plek voor het kind te zoeken. Deze zorgaanbieders hebben eigen groepen, gezinshuizen maar sluiten ook contracten af met andere zelfstandige zorgaanbieders.

Bij maatregel 1 (vrijwillig) en 2 (OTS) gaat de bekostiging via het postcodebeginsel. Dit houdt in dat de gemeente waarbij het kind voor het laatst gewoond heeft bij een van de ouders, verantwoordelijk is voor de financiering. Gaat desbetreffende ouder verhuizen naar een andere gemeente, wordt de bekostiging overgedragen naar de gemeente waar desbetreffende ouder gaat wonen. Bij maatregel 3 (voogdij) wordt de bekostiging geregeld door de gemeente waar het kind gaat wonen.

Elke vorm van wonen, en de nodige begeleiding kent een bepaalde indicatie die door de jeugdzorgmedewerker wordt aangevraagd. Op basis van deze indicatie wordt de financiële vergoeding geregeld.

Op basis van artikel 7.3.11 lid 1 en 2 Jw j° artikel 5.4 Jw zijn gemeenten en hoofdzorgaanbieders verplicht om gegevens van de jongeren uit te wisselen met de gezinshuisouders. Het gaat hier

om gegevens die noodzakelijk zijn voor de uitoefening van de taak van de gezinshuisouder. Hierbij gaat het om basisgegevens, feiten en omstandigheden omtrent de opvoeding, gegevens over het netwerk, en gegevens over de gezondheidsgeschiedenis van de jongeren. Onder dit laatste vallen ook persoonsgegevens betreffende de gezondheid van de jongeren.

Uit verschillende onderzoeken van de *rijksoverheid*, *stichting privacy* en de *Autoriteit Persoonsgegevens* (hierna; AP) blijkt dat veel gemeenten en organisaties moeilijkheden ondervinden met betrekking tot gegevensuitwisseling.² Uit deze onderzoeken komt onder meer naar voren dat het voor gemeenten en hoofdzorgaanbieders vaak niet duidelijk is welke wetgeving van toepassing is. En dat er te veel discretionaire ruimte is binnen de privacywetgeving. Dit alles draagt vaak bij aan privacyrisico's die ontstaan bij de verwerking van persoonsgegevens.

Vanaf 25 mei 2018 zal de Algemene Verordening Gegevensbescherming (hierna: AVG) zijn intrede doen in de Nederlandse wetgeving. De Wet bescherming persoonsgegevens (hierna: Wbp) zal, wanneer de AVG in werking treedt, komen te vervallen. Daarom is ervoor gekozen om dit onderzoek te betrekken op de AVG.

Dit onderzoek heeft als doel om inzichtelijk te maken welke privacyrisico's er spelen bij de gezinshuizen uit de regio Twente en om op basis daarvan aanbevelingen op te stellen om deze risico's te verminderen.

In hoofdstuk 1 van deze scriptie leest u welke aanleiding, doelstelling, probleemstelling en onderzoeksvragen er voor dit onderzoek zijn geformuleerd. In hoofdstuk 2 komt het juridische kader aan bod. In hoofdstuk 3 leest u welke onderzoeksmethoden zijn gebruikt. In hoofdstuk 4 en 5 worden de resultaten van het onderzoek gepresenteerd. In het laatste hoofdstuk, hoofdstuk 6 worden de conclusies en aanbevelingen besproken.

---

² Stichting privacy 2016 en Baracs & de Jong.

Hoofdstuk 1: Aanleiding, doelstelling, probleemstelling, onderzoeksvragen

1.1 Organisatie

Bij ernstige problemen in een gezin kan er verplicht hulp opgelegd worden aan ouders en kinderen. Deze verplichte hulp wordt opgelegd door de kinderrechter die dan een machtiging tot uit huisplaatsing uitspreekt. Naast de machtiging tot uithuisplaatsing, kan de rechter drie andere maatregelen opleggen; hij kan een jongere onder toezicht stellen (OTS (artikel 1:255 BW)), hierbij wordt het gezag van de oudere beperkt. De kinderrechter kan ook kiezen voor een voogdijmaatregel (artikel 1:253y BW), hierbij verliezen de ouders het gezag tot hun kind achttien is. Dit gezag wordt dan overgedragen aan een daartoe gecertificeerde instelling. Daarnaast kan de uit huis plaatsing ook op vrijwillige basis plaatsvinden, de ouders staan dan achter de uit huis plaatsing en willen samenwerken met de betrokken hulpverlener.³

De uitvoering van de maatregel wordt bepaald door de gecertificeerde instelling, deze instelling kan ervoor kiezen om een jongere op te vangen in een pleeggezin, leefgroep of gezinshuis. Jongeren die niet meer thuis kunnen wonen maar geen ernstige gedragsproblematiek hebben, kunnen geplaatst worden in een pleeggezin. Jongeren die niet meer thuis kunnen wonen en ernstige gedragsproblematiek hebben waardoor ze niet in een gezinssituatie kunnen wonen, worden geplaatst in een leefgroep.

Bij gezinshuizen worden jongeren geplaatst die gedragsproblematiek vertonen maar die zich goed zouden kunnen ontwikkelen in de context van een gezinssituatie.

Gezinshuizen zijn huizen waar gemiddeld drie tot zes jongeren worden opgevangen in een huiselijke omgeving. Deze jongeren zijn allemaal uit huis geplaatst en wonen bij een gezin in huis waar zij de begeleiding krijgen die zij nodig hebben.⁴ Inmiddels zijn er allerlei varianten op gezinshuizen gekomen. Elk gezin is uniek, net als elk gezinshuis. Er zijn gezinshuizen die zich specialiseren in bepaalde problematiek, zoals Autisme Spectrum Stoornis (ASS), opvang van jonge moeders of crisisopvang. Binnen de gezinshuisformule worden er meerdere gezinsvormen aangeboden;

- Gezinshuis; maximaal 6 (geplaatste) kinderen.
- Gezinsgroep; één of meer pedagogische medewerkers werken mee. Zes tot acht kinderen.
- Remihuis; specifiek gericht op ASS problematiek. Max 2 kinderen.
- Gezinshuisboerderij; de werkzaamheden op de boerderij zijn structuurbepalend. Drie tot vier kinderen.
- Gezinshuis-Plus; specifiek voor de zwaardere jeugdzorg, alternatief voor gesloten opvang. Max 4 kinderen.
- Gezinshuis voor jonge moeders; voor opvang van moeder en kind.
- Crisisgezinshuis; voor snelle hulp en opvang.
- Gezinshuis met begeleid wonen; het kind (18+) woont niet bij het gezin, maar wel op het erf. Zij wonen zelfstandig, maar hebben 24 uur per dag ondersteuning ter beschikking.⁵

Het uitgangspunt van een gezinshuis is het gezinsleven. De jongeren leven binnen het gezin naar de regels van het gezin, het ritme van het gezin en doen mee met gezinsactiviteiten.

³ Richtlijnenjeugdhulp 2016

⁴ Gezinshuis.com 2017

⁵ Lisette van Rossum, Gezinshuisouder Huis van de Straat, 11 april 2018

Daarnaast blijft de jongere zijn dagelijkse dingen doen, zoals naar school gaan, sporten en hobby's. Wanneer de jongere dit wenst, en dit verstandig wordt gevonden, kan hij contact blijven houden met zijn vrienden.⁶

De gezinshuisouders bieden de jongeren naast een veilig thuis, begeleiding in de dagelijkse gang van zaken. Als het mogelijk en gewenst is, worden de biologische ouders betrokken bij de ontwikkeling van de jongere. Er wordt hierbij altijd gekeken of er een terugplaatsing naar het eigen huis mogelijk is.⁷

Een plaatsing in een gezinshuis kan van korte of langdurige duur zijn. De duur van een plaatsing is afhankelijk van het doel van de plaatsing. Bij een plaatsing van langdurige duur, is sprake wanneer de jongere in een gezinshuis is geplaatst omdat vaststaat dat de jongere voor langere tijd aangewezen zal zijn op zorg en opvoeding door anderen dan zijn of haar ouders. Plaatsing van korte duur vindt vaak plaats bij jongeren die door omstandigheden tijdelijk niet meer thuis kunnen of willen wonen, maar waar nog wel zicht is op terugplaatsing naar het eigen huis.⁸

Een plaatsing van korte duur kan ook een crisisplaatsing⁹ zijn, bij een crisisplaatsing is er een noodzaak om een jongere zo spoedig mogelijk uit huis te plaatsen. Tijdens de duur van de crisisplaatsing besluiten de professionals welk toekomstperspectief mogelijk is voor de jongere.

Gezinshuizen zijn sinds de decentralisaties van de jeugdzorg en WMO 2015 vaak zelfstandige ondernemers¹⁰; ze kunnen een franchiseovereenkomst hebben met *gezinshuis.com*. *Gezinshuis.com* is een stichting, die is ontstaan vanuit een ambitie om ondersteuning aan te bieden aan gezinshuisouders die jongeren in een huiselijke omgeving op willen vangen. De organisatie is een initiatief van de *Rudolphstichting*, *Intermezzo* en de oprichter Gerard Besten. *Gezinshuis.com* is een stichting die de gezinshuizen ondersteunt bij het dagelijks werk door middel van cursussen, trainingen en het keurmerk gezinshuizen.

Gezinshuizen mogen de zorg bieden aan jongeren op grond van artikel 2.3 lid 6 Jw, dit artikel stelt dat de gemeenten en jeugdzorg organisaties jongeren mogen plaatsen bij gezinshuizen.

De gemeenten zijn sinds 1 januari 2015 verantwoordelijk voor de jeugdzorg binnen hun gemeenten. Zij zijn daarmee ook verantwoordelijk geworden voor de plaatsing van jongeren bij gezinshuizen. Deze plaatsing kan rechtstreeks vanuit de gemeente plaatsvinden. Het kan ook voorkomen dat de gemeente de jongere doorverwijst naar een hoofdzorgaanbieder, de hoofdzorgaanbieder zal de jongere dan bij een gezinshuis. Voordat de jongere geplaatst wordt bij een gezinshuis wordt er gekeken naar de behoeften van de jongere, met betrekking tot opvoed- en opgroeimogelijkheden. Aan de hand van de behoeften van een jongere wordt er gekeken welk gezinshuis het beste past bij de jongere.¹¹

1.2 Juridische kader

De verwerking van persoonsgegevens is vastgesteld in artikel 5, 6 en 9 AVG. Daarnaast geeft de Uitvoeringswet Algemene Verordening Gegevensbescherming (hierna: UAVG) nog verdere uitleg over de verwerking van bijzondere persoonsgegevens.

Artikel 5 van de AVG bevat de beginselen voor de verwerking van persoonsgegevens.

⁶ Ellen Schulten, medewerker strategie en kwaliteit gezinshuis van de straat, 29 januari 2018

⁷ Winkel 2016

⁸ Nederlands Jeugd Instituut 2013

⁹ Een crisisplaatsing vind plaats bij acute probleem in een gezin, de jongere kan dan tijdelijk niet in zijn eigen (pleeg)gezin verblijven en wordt dan geplaatst in bijvoorbeeld een gezinshuis of residentiële instelling. (richtlijnen jeugdhulp 2017)

¹⁰ Ellen Schulten, medewerker strategie en kwaliteit gezinshuis van de straat, 29 januari 2018

¹¹ Interview Ambiq

Het algemene uitgangspunt voor de verwerking van gegevens is dat voor alle gegevens die verzameld worden een rechtvaardiging (art 6 AVG) en voldoende specifieke wettelijke grondslag vereist is.¹²

Artikel 9 lid 1 AVG geeft de grondslag voor het verwerken van bijzondere persoonsgegevens. Er zijn enkele uitzonderingen op het verwerken van bijzondere persoonsgegevens (artikel 9 lid 2 sub a-e AVG). De UAVG kent verschillende specifieke uitzonderingsgronden op het verwerkingsverbod voor gezondheidsgegevens.

De AVG zal vanaf 25 mei 2018 de Wbp vervangen. De AVG zorgt ervoor dat er in verhouding tot de Wbp strengere regels zijn omtrent het verwerken van gegevens.

Bij dit onderzoek is er voor gekozen om de AVG te gebruiken, aangezien deze wet al snel zijn intrede zal vinden en alle organisaties die gegevens verzamelen vanaf 25 mei 2018 met deze wet zullen gaan werken.

1.3 Aanleiding

Binnen de gezinshuizen wordt zorg geboden aan jongeren die om welke reden dan ook niet meer bij hun ouders kunnen wonen. Om deze zorg te kunnen bieden hebben de gezinshuizen zorgcontracten met verschillende jeugdzorg- en zorginstanties. Deze instanties maken gebruik van cliëntendossiers, waar zij gegevens van de jongere in bewaren en verwerken. Ook de gezinshuisouders maken gebruik van deze cliëntendossiers om efficiënte zorg te kunnen bieden. Vaak is het voor gezinshuizen niet duidelijk welke informatie zij mogen verwerken en hoe zij met de privacygevoelige informatie om moeten gaan. Hierdoor kunnen er privacyrisico's ontstaan.

Het probleem

Uit onderzoek van de inspectie jeugdzorg is gebleken dat gezinshuizen de wet- en regelgeving onvoldoende kennen en dat zij in onvoldoende mate voldoen aan de wettelijke vereisten.¹³

De gezinshuizen die mee hebben gewerkt aan het onderzoek, weten vaak niet welke rechten en plichten er rusten op het verwerken van persoonsgegevens. Doordat gezinshuizen onvoldoende op de hoogte zijn van de geldende wet- en regelgeving, kunnen er allerlei privacyrisico's ontstaan.

1.4 Doelstelling

Met dit onderzoek wordt gepoogd de privacyrisico's te verminderen die spelen bij de gezinshuizen uit de regio Twente bij het omgaan met privacygevoelige gegevens van de geplaatste cliënten. Allereerst zal er in beeld gebracht worden welke privacyrisico's er precies spelen. Vervolgens wordt onderzocht hoe deze risico's verminderd kunnen worden. Uit dit onderzoek zal een advies naar voren komen. Dit advies zal verspreid worden naar de gezinshuizen en andere externe organisaties¹⁴ die hebben meegewerkt aan dit onderzoek. Aan de hand van het advies kunnen deze organisaties bekijken welke maatregelen zij besluiten om door te voeren.

De doelstelling van dit onderzoek is derhalve:

- dat de gezinshuizen in de regio Twente de privacyrisico's die ontstaan bij de verwerking van privacygevoelige gegevens van hun cliënten in kaart hebben;
- dat zij op de hoogte zijn van het externe advies om deze risico's te verminderen;

¹² Kamerstukken II 2016/679, (MVT), p. 28

¹³ Inspectie jeugdzorg, 2016

¹⁴ Gezinshuis.com, Ambiq, de Rudolphstichting, Gemeente Enschede

-en dat zij daarmee beter in staat om zelf maatregelen treffen om deze privacyrisico's te verminderen.

1.5 Probleemstelling

Naar aanleiding van de doelstelling is de volgende probleemstelling geformuleerd:

Welke privacyrisico's spelen er bij de gezinshuizen in de regio Twente en hoe kunnen deze verminderd worden?

1.6 Onderzoeksvragen

Aan de hand van de probleemstelling zijn vier onderzoeksvragen opgesteld:

1. Welke wet- en regelgeving is van toepassing op het verwerken van persoonsgegevens?
2. Welke persoonsgegevens wordt er binnen de gezinshuizen verwerkt?
3. Welke IT- systemen worden er door de medewerkers van de gezinshuizen gebruikt om persoonsgegevens te verwerken?
4. Welke privacyrisico's, ontstaan er tijdens de verwerking van persoonsgegevens door de medewerkers van de gezinshuizen en hoe beïnvloeden de IT-systemen deze verwerking?

1.7 Belanghebbenden

De directe belanghebbenden bij dit onderzoek zijn:

- De cliënten van de gezinshuizen; en hun netwerk (familie en/of andere naasten die een belangrijke rol spelen in het leven van de cliënten)
- De gezinshuisouders;
- De hoofdzorgaanbieders;
- En de gemeenten.

De gegevens van de cliënten zijn de gegevens die door de organisaties worden verwerkt. De cliënten zijn degenen die directe schade kunnen ervaren van het onzorgvuldig omgaan met informatie.

Gezinshuisouders bevinden zich in een kwetsbare positie; zij zijn degenen die vanuit een kleine organisatie de eindverantwoordelijkheid dragen van de plaatsing van de jongere. De gezinshuisouders zijn vaak niet uitgerust met een technische ondersteuning of met een training op het gebied van privacy veiligheid. Wanneer er een privacy incident plaatsvindt in een gezinshuis, kan de professionele positie van het gezinshuis zodanig aangetast worden dat er geen plaatsingen meer volgen en sluiting van het huis het gevolg is.¹⁵

Ook de hoofdzorgaanbieders en de gemeenten zijn direct belanghebbenden. Zij zijn naast de gezinshuizen degene die de gegevens van de cliënten verwerken. Omdat zij de gegevens verwerken zullen zij vaak ook het eerst op de hoogte zijn van een datalek, en zijn zij verantwoordelijk voor het voorkomen van een datalek.

De indirecte belanghebbende bij dit onderzoek zijn:

- Gezinshuis.com;
- De Rudolphstichting.

---

¹⁵ Ellen Schulten, medewerker strategie en kwaliteit gezinshuis van de straat, 29 januari 2018

Deze twee organisaties stellen het kwaliteitskader voor de gezinshuizen vast en ondersteunen de gezinshuizen bij hun werkzaamheden.¹⁶ Gezinshuis.com en de Rudolphstichting zijn de organisaties die het advies van dit onderzoek het makkelijkst in de praktijk kunnen doorvoeren. Ze kunnen de aanbevelingen ook opnemen in het Keurmerk. Het keurmerk bestaat uit allerlei verschillende formulieren die ingevuld worden door de gezinshuizen. Dit keurmerk moet eraan bijdragen dat er gestructureerd om wordt gegaan met verschillende situaties die voor kunnen komen bij de gezinshuizen, daarnaast is het een waarborg voor het leveren van goede zorg.¹⁷

---

¹⁶ Als er sprake is van een hoofdzorgaanbieder zijn zij diegene die de eindverantwoording dragen. Bij directe contracten met de gemeente ben je als gezinshuis eindverantwoordelijk.

¹⁷ Roel Rijskamp, accountmanager gezinshuis.com, 10 oktober 2017 & Elly de Jong, programmamanager gezinsvormen Rudolphstichting, 14 november 2017

Hoofdstuk 2: Onderzoeksmethoden

In dit hoofdstuk wordt toegelicht welke onderzoeksmethoden er zijn gebruikt om de onderzoeksvragen te beantwoorden. Allereerst zal er uitgelegd worden wat voor type onderzoek dit is. Vervolgens zal er worden uitgelegd welke onderzoeksmethoden er zijn gebruikt. Tot slot wordt er in dit hoofdstuk besproken hoe de gehanteerde onderzoeksmethoden zich verhouden tot de eisen van betrouwbaarheid en validiteit.

2.1 Analyse kader

Dit onderzoek is kwalitatief van aard. Bij dit onderzoek draait het niet om de cijfermatige gegevens, maar hoe de doelgroep om gaat met het verwerken van persoonsgegevens (de gezinshuizen uit de regio Twente). Hierdoor is het moeilijk om de onderzoeksresultaten te generaliseren of te controleren. Een voordeel van dit type onderzoek is dat de doelgroep zelf mee kan denken over hoe het verwerken van persoonsgegevens anders kan. Een nadeel van kwalitatief onderzoek is dat de gegevens niet statistisch representatief zijn, maar een indicatie geven van de mening van de geïnterviewde professionals.

Bij dit kwalitatieve onderzoek is gebruik gemaakt van literatuuronderzoek en interviews.¹⁸ Er is voor gekozen om literatuuronderzoek te doen om dat er meer inzicht verkregen moet worden over de wet- en regelgeving waar de gezinshuizen aan gebonden zijn. De interviews moeten meer inzicht geven over hoe de gezinshuizen om gaan met de verwerking van persoonsgegevens.

2.2 Dataverzamelmethode

Voor dit onderzoek is er gebruik gemaakt van twee verschillende onderzoeksmethoden. Allereerst is er literatuuronderzoek gedaan naar de juridische inhoud van de termen; persoonsgegevens, gegevensverwerking en gegevensbeveiliging. Daarnaast zijn er verschillende interviews afgenomen met vertegenwoordigers van gezinshuizen en organisaties die verbonden zijn aan de gezinshuizen.

2.2.1 Literatuuronderzoek

Voor het beantwoorden van onderzoeksvraag één¹⁹ is er gebruik gemaakt van literatuuronderzoek. Het literatuuronderzoek bestaat uit verschillende juridische bronnen: Kluwer Navigator, wetteksten en dergelijke.

Voor het literatuuronderzoek is de volgende wet- en regelgeving onderzocht: de Wbp, de Jw, de wet Meldplicht Datalekken en de privacyrichtlijn van Jeugdzorg Nederland. Daarnaast is er ook voor gekozen om de algemene wet gegevensbescherming (AVG) te betrekken bij dit onderzoek. De AVG is een nieuwe verordening van de Europese Unie (hierna EU) welke de huidige Wbp moet vervangen. Naar aanleiding daarvan is thans Nederlandse wetgeving, de UAVG, aanhangig²⁰. Beide wetten zullen vanaf mei 2018 gaan gelden, de UAVG geldt dan alleen in Nederland, de AVG geldt in de gehele EU. De keuze om de AVG en de UAVG te betrekken bij dit onderzoek, komt voort uit het feit dat de AVG al over een aantal maanden zal gelden. Door de AVG en de UAVG te betrekken bij dit onderzoek zal het onderzoek langer toepasbaar zijn.

Het literatuuronderzoek bestond niet alleen uit onderzoek van wet- en regelgeving. Voor het literatuuronderzoek is er ook gebruik gemaakt van verschillende websites, onderzoeken en boeken die informatie bevatten over privacy in de jeugdzorg. Deze vormen van literatuur zijn gebruikt om een beeld te vormen van het jeugdzorgnetwerk. Daarnaast heeft deze literatuur er

¹⁸ N. Verhoeven 2011

¹⁹ Welke wet- en regelgeving is van toepassing op het verwerken van persoonsgegevens?

²⁰ Kamerstukken II 2017/18, 34851, 3

ook voor gezorgd dat er een beeld kon worden gevormd over de vormen van gegevensverwerking binnen de jeugdzorgsector.

Voordeel van het doen van literatuuronderzoek is dat het de betrouwbaarheid van het onderzoek vergroot doordat er veel verschillende bronnen zijn geraadpleegd.

Een nadeel van het doen van literatuuronderzoek is dat er zoveel verschillende bronnen zijn, waardoor het soms niet duidelijk is welke toepasbaar zijn en welke niet. Dit is verholpen door te kijken naar de publicatiedata en naar de auteurs. Er is zoveel mogelijk gebruik gemaakt van onderzoek gedaan door ministeries en andere overheidsinstanties.²¹

Tijdens het literatuuronderzoek is er gewerkt met de termen: persoonsgegevens, gegevensverwerking en gegevensbeveiliging. Om een duidelijk overzicht te krijgen van deze termen is ervoor gekozen om deze termen uit te werken aan de hand van de wet- en regelgeving. Hiervoor is gekozen om de wet- en regelgeving een betrouwbare bron is. De terminologieën die voort zijn gekomen uit de wet- en regelgeving zijn vervolgens met elkaar vergeleken.

2.2.2 Interviews

Met behulp van een interview zijn de onderzoeksvragen die opgesteld zijn voor dit onderzoek beantwoord. Er zijn veel verschillende vormen van interviews:

- *Het gestructureerde interview*; een interview met open vragen die van tevoren zijn opgesteld, van deze vragen wordt niet afgeweken.
- *Het half-gestructureerde interview*; alle onderwerpen voor vragen zijn van tevoren vastgesteld en er is een begin vraag geformuleerd.
- *Het ongestructureerd interview*; het onderwerp voor het interview staat vast en er is een begin vraag geformuleerd. Verder wordt er alleengebruik gemaakt van gesprekspunten en geen vooraf opgestelde vragen.
- *Het open interview*; Alle onderwerpen voor het interview zijn van tevoren vastgesteld, het is mogelijk om een vragenlijst op te stellen. Deze vorm van interviews laat ruimte over voor respondenten om hun eigen inbreng te geven.²²

Voor dit onderzoek is ervoor gekozen om gebruik te maken van het *open interview*. Hier is voor gekozen, omdat het open interview ruimte openhoudt voor de input van de respondent. Wel is ervoor gekozen om van tevoren een vragenlijst op te stellen, deze vragenlijst is opgesteld uit open en gesloten vragen.²³

Voor de beantwoording van de onderzoeksvragen is informatie nodig over de manier waarop de gezinshuizen persoonsgegevens verwerken en welke IT-systemen zij gebruiken bij deze verwerking. Deze informatie is verzameld door het afnemen van zeven open interviews met gezinshuizen. Bij dit onderzoek is ervoor gekozen om medewerkers te interviewen die verantwoordelijk zijn voor de verwerking van persoonsgegevens bij de gezinshuizen. Dit houdt in dat de interviews bij de gezinshuizen zijn afgenomen met de gezinshuisouders, zij zijn verantwoordelijk voor de gegevensverwerking en vaak zijn zij ook de enige werknemers binnen een gezinshuis.

Het contact met deze gezinshuizen is zowel via de mail als telefonisch verlopen. Er is voor gekozen om de gezinshuizen eerst via de mail te benaderen en vervolgens telefonisch contact met ze te zoeken. Op deze manier waren de gezinshuizen voorbereid op de vraag of zij mee wilden werken met het onderzoek.

In eerste instantie was ervoor gekozen om de interviews allemaal *face-to-face* af te nemen. Deze keuze is gemaakt omdat het interview over een onderwerp gaat dat gevoelig kan liggen, wat er vervolgens voor kan zorgen dat mensen minder makkelijk praten. De gezinshuizen zijn vaak druk met de zorg die zij bieden aan de gezinshuis kinderen, verder hebben zij veel andere

²¹ N. Verhoeven 2011

²² N. Verhoeven 2011 en Scheepers, Tobi, Boeijs, Red 2016

²³ N. Verhoeven 2011

overleggen met hoofdzorgaanbieders. Om deze reden zagen veel gezinshuizen het niet zitten om het interview *face-to-face* te doen. Daarom is ervoor gekozen om de overige interviews, telefonische af te nemen. De eerste drie interviews zijn *face-to-face* afgenomen, de andere vier telefonisch.

Doordat gezinshuizen een druk werkschema hebben en regelmatig een afspraak hebben die er plotseling tussen komt, zijn veel interviews verplaatst en op een later tijdstip afgenomen dan in eerste instantie gepland was.

Een aantal van de gezinshuizen gaf aan dat zij graag anoniem willen blijven, daarom is ervoor gekozen de interviews anoniem te verwerken en op te nemen in dit onderzoek.

Om een duidelijk beeld te kunnen vormen van de ketensamenwerking rondom de gezinshuizen is er besloten om interviews af te nemen met hoofdzorgaanbieders (Ambiq) en gemeenten (Enschede). Omdat er na de interviews met de gezinshuizen nog meer informatie nodig was over het keurmerk en de samenwerking met gezinshuis.com, is er besloten om ook met *gezinshuis.com* en de *Rudolphstichting* een interview af te nemen.

Na het afnemen van de interviews, zijn deze allemaal uitgewerkt en toegestuurd naar de geïnterviewde. De geïnterviewden kregen hierdoor de kans om nogmaals naar de antwoorden te kijken die zij hebben gegeven en eventueel nog aanvullingen of opmerkingen door te geven. Nadat de geïnterviewden het interview na hadden gekeken zijn de interviews gecodeerd. Voor het coderen is er gebruik gemaakt van de volgende stappen; open coderen, axiaal coderen en selectief coderen. Bij de stap open coderen zijn de antwoorden die van belang kunnen zijn voor dit onderzoek uit de interviews geknipt. Bij het axiaal coderen zijn een aantal antwoorden uit de interviews anders gecodeerd, omdat veel antwoorden op elkaar leken en hier een samenhang in aangebracht moest worden. Ten slotte is er bij het selectief coderen gekeken naar antwoorden die daadwerkelijk van belang waren voor het onderzoek, en alleen deze antwoorden zijn over gebleven.

De gecodeerde interviews zijn verder verwerkt in *Excel*. De resultaten van de codering zijn verwerkt in *Excel* omdat, *Excel* eenvoudig tabellen en grafieken geeft waarmee je in één oogopslag kan zien welke antwoorden het vaakst zijn gegeven.

2.3 Betrouwbaarheid en validiteit

In deze paragraaf wordt beschreven hoe de betrouwbaarheid en de validiteit in het onderzoek zijn gewaarborgd. De betrouwbaarheid van een onderzoek hangt af van het aantal toevallige fouten dat er is ontstaan. De validiteit van een onderzoek hangt af van het wel of niet voorkomen van systematische fouten; validiteit is het meten wat je wil weten.

2.3.1 Betrouwbaarheid

Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van interviews en literatuuronderzoek. Het afnemen van interviews is minder goed verlopen dan in eerste instantie gedacht werd. Aan het begin van het onderzoek, is er de keuze gemaakt om een steekproef van tien á dertien gezinshuizen te interviewen. Echter bleek dat veel gezinshuizen niet wilden meewerken omdat zij te druk zijn. Om deze reden is uiteindelijk gekozen voor zeven gezinshuizen uit de regio Twente. Hoe kleiner de steekproef is hoe minder het de populatie zal vertegenwoordigen. Hierdoor zal de betrouwbaarheid van het onderzoek minder hoog zijn.

Naast het feit dat de steekproef kleiner is uitgevallen, is het *face-to-face* afnemen van interviews veranderd naar het telefonisch afnemen van interviews. Het telefonisch afnemen van de interviews kan de betrouwbaarheid verlagen omdat het moeilijker is om te interpreteren of iemand de vraag heeft begrepen. Tijdens het telefonisch afnemen van de interviews zijn daarom ook meer verdiepende vragen gesteld en is er vaker teruggekoppeld wat er gezegd werd. Om toevallige fouten uit het interview te halen is er ook voor gekozen om elk interview uit te werken en te laten lezen door de geïnterviewde. Door dit te doen, is de geïnterviewde de kans gegeven om de antwoorden na te lezen en aanpassingen door te geven.

Tijdens het literatuuronderzoek is er vooral gekeken naar de wet- en regelgeving. Wet- en regelgeving staat vaak open voor eigen interpretaties. Om dit te voorkomen is er gebruik gemaakt van de memorie van toelichting bij de wet. In de memorie van toelichting wordt er uitgelegd hoe een bepaalde wettekst door de wetgever wordt geïnterpreteerd.

Door het gebruik van de memorie van toelichting, kan de eigen interpretatie uitgesloten worden en kan het onderzoek betrouwbaarder worden.²⁴

2.3.2 Validiteit

We kunnen drie verschillende soorten validiteit onderscheiden: *de interne validiteit*, *de externe validiteit* en *populatievaliditeit*. De *interne validiteit* gaat over de logica over de argumentatie binnen het onderzoek; kloppen de verbanden die je op grond van de verzamelde gegevens hebt gelegd. De *externe validiteit* gaat over de vraag of de onderzoeksresultaten ook van toepassing zijn op andere, vergelijkbare situaties. *Populatievaliditeit* gaat over de vraag in hoeverre de steekproef een goede afspiegeling is van de populatie.

De *interne validiteit* is in dit onderzoek gewaarborgd doordat er gebruik is gemaakt van *triangulatie*. *Triangulatie* is het gebruik van verschillende onderzoeksmethoden voor het beantwoorden van een onderzoeksvraag. Bij onderzoeksvraag één en vier is er gebruik gemaakt van triangulatie. De verschillende onderzoeksmethoden die voor dit onderzoek gebruikt zijn, zijn literatuuronderzoek en het afnemen van interviews.

Doordat er gebruik is gemaakt van een aselechte steekproef, is de *externe validiteit* gewaarborgd. De aselechte steekproef heeft ervoor gezorgd dat er allerlei verschillende vormen van gezinshuizen hebben meegewerkt aan dit onderzoek. Te denken valt aan kleine en grote gezinshuizen, gezinshuizen en gezinsgroepen, gezinshuizen met crisisopvang en gezinshuizen zonder crisisopvang etc. Doordat er veel verschillende gezinshuizen betrokken zijn bij dit onderzoek, kan het onderzoek ook makkelijk toegepast worden bij andere gezinshuizen uit andere regio's.

De *populatievaliditeit* van dit onderzoek is moeilijk vast te stellen. Er zijn maar weinig gegevens bekend over het aantal gezinshuizen in Twente. *Twentse gezinshuizen* (twentsegezinshuizen.com) geeft aan dat er zeventien gezinshuizen in Twente zijn, dit zijn echter alleen gezinshuizen die zich gegroepeerd hebben in een lokaal verband en die ook aangesloten zijn bij gezinshuis.com. Het is niet duidelijk hoeveel gezinshuizen er nog zijn in de regio Twente die niet aangesloten zijn bij gezinshuis.com.

Voor dit onderzoek zijn zeven van de zeventien gezinshuizen geïnterviewd, dit betekent dat 42 procent van de populatie is betrokken bij het onderzoek.²⁵

²⁴ Scheepers, Tobi, Boeije, Red 2016

²⁵ Scheepers, Tobi, Boeije, Red 2016

Hoofdstuk 3: Juridisch kader

In dit hoofdstuk is het juridische kader van dit onderzoek omschreven. Dit hoofdstuk is ontstaan aan de hand van de literatuurstudie naar de volgende begrippen; datalekken, privacyrisico's, gegevensverwerking. Met deze begrippen zijn er drie vragen opgesteld die richting hebben gegeven aan het juridische kader. Deze drie vragen zijn: 1) Waar moet op gelet worden bij gegevensverwerking? 2) Welke vormen van beveiliging moeten toegepast worden om privacyrisico's te voorkomen? 3) Wat is een datalek?

Daarnaast worden de AVG (nieuwe wetgeving) en de Wbp (oude wetgeving) met elkaar vergeleken. Ook de Jw, het privacyreglement van Jeugdzorg Nederland en het ISO 9001 Keurmerk worden in het juridische kader besproken.

3.1 Algemene verordening gegevensbescherming

De AVG is een verordening die is opgesteld door de Europese Commissie en is vastgesteld door het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie. Dit betekent dat de AVG direct werkt binnen de Nederlandse wetgeving. Naast de AVG heeft de Nederlandse wetgever de UAVG ingevoerd, deze uitvoeringswet geeft uitleg over de AVG.

Met deze verordening heeft het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie het doel om privacywetgeving binnen de gehele EU op een lijn te krijgen. Daarnaast moet de AVG het verkeer van persoonsgegevens binnen de EU toegankelijker maken. De AVG is op 4 mei 2016 gepubliceerd²⁶, echter zal het tot 25 mei 2018 duren voordat de wet in werking zal treden. De twee jaar die tussen de publicatie en het inwerkingtreden inzitten geeft organisaties tijd om zich voor te bereiden op de AVG.

3.1.1 Begripsbepaling

Persoonsgegevens wordt in de AVG gedefinieerd als: alle informatie over een natuurlijke persoon²⁷ waardoor deze persoon geïdentificeerd kan worden. Identificatoren kunnen zijn: een naam, een identificatienummer, locatiegegevens of fysieke- fysiologisch- genetische kenmerken van de natuurlijke persoon (artikel 4 lid 1 AVG).

De bescherming van persoonsgegevens moet technologie-neutraal zijn; de bescherming van persoonsgegevens mag niet afhankelijk zijn van de gebruikte technologieën. De bescherming van persoonsgegevens geldt zowel voor geautomatiseerde als handmatige verwerking van deze gegevens (overweging 14 AVG).

Verwerking (artikel 4 lid 2 AVG) is een bewerking of een geheel van bewerkingen met betrekking tot persoonsgegevens of een geheel van persoonsgegevens. Te denken valt aan het verzamelen, vastleggen, ordenen, structureren, opslaan, bijwerken of wijzigen, opvragen, raadplegen, gebruiken verstrekken door middel van doorzending, verspreiden of op andere wijze ter beschikking stellen, aligneren of combineren, afschermen, wissen of vernietigen van gegevens. Hierbij wordt er geen onderscheid gemaakt tussen het digitaal of handmatig verwerken van gegevens.

De verwerkingsverantwoordelijke (artikel 4 lid 7 AVG) is een natuurlijke persoon of rechtspersoon, een overheidsinstantie, een dienst of een ander orgaan die/dat, alleen of samen met anderen, het doel en de middelen van/voor de verwerking van persoonsgegevens vaststelt. De verwerker (artikel 4 lid 8 AVG) is een natuurlijke persoon of rechtspersoon, een overheidsinstantie, een dienst of een ander orgaan die/dat ten behoeve van de verwerkingsverantwoordelijke persoonsgegevens verwerkt.

²⁶ Verordening (EU) 2016/679 van het Europees Parlement en de Raad van 27 april 2016 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens en tot intrekking van Richtlijn 95/46/EG (algemene verordening gegevensbescherming)

²⁷ Is een ieder die vanaf de geboorte zonder hier wat voor te hoeven doen al rechten en plichten heeft. Zo mag deze persoon bijvoorbeeld trouwen, dingen kopen en verkopen etc.

3.1.2 Beginselen voor verwerking

Artikel 5 van de AVG bevat de beginselen voor de verwerking van persoonsgegevens. De beginselen van artikel 5 AVG zijn complementair; alle beginselen moeten in gelijke mate in acht genomen worden, er is geen rangorde. Alle beginselen zijn bindend, echter kunnen er uitzonderingen of beperkingen van toepassing zijn op de beginselen uit artikel 5 AVG. Deze uitzonderingen of beperking zijn alleen van toepassing wanneer de AVG deze heeft genormeerd.²⁸

Artikel 5 lid 1 sub a AVG stelt dat de verwerking van persoonsgegevens rechtmatig, doelmatig en transparant moet zijn. Dit houdt in dat persoonsgegevens alleen mogen worden verwerkt voor gerechtvaardigde doeleinden. De verwerking moet noodzakelijk zijn met het oog op het bereiken van de in de verordening genoemde doelen, of de betrokkene moet zijn toestemming voor de verwerking hebben gegeven. Transparant betekent dat het voor de betrokken natuurlijke persoon duidelijk moet zijn dat zijn gegevens worden verwerkt. Daarnaast moet de informatie en communicatie met betrekking tot de verwerking van gegevens eenvoudig toegankelijk en begrijpelijk zijn, en moet duidelijke en eenvoudige taal worden gebruikt. Het transparantie beginsel betreft met name het informeren van de betrokkenen over de identiteit van de verwerkingsverantwoordelijke en de doeleinden van de verwerking (overweging 39 AVG).

De verwerking van persoonsgegevens moet gebonden zijn aan specifieke verzameldoelen, in de AVG ‘doelbinding’ genoemd (artikel 5 lid 1 sub b AVG). Verwerking en verzameling van persoonsgegevens mag alleen plaatsvinden voor een welbepaald, uitdrukkelijk omschreven en gerechtvaardigd doeleinde. Wanneer de persoonsgegevens later voor een ander doel worden gebruikt, dan moet dat nieuwe doel verenigbaar zijn met het oorspronkelijke verzameldoel.²⁹

De persoonsgegevens die verwerkt worden moeten toereikend zijn, ter zake dienend en beperkt worden tot wat noodzakelijk is (artikel 5 lid 1 sub c AVG); er mogen niet meer persoonsgegevens worden verzameld dan voor het doel toereikend en dienend is. Er mogen gelet op het vooraf gestelde doel, niet meer of minder gegevens verzameld worden dan nodig is. Wanneer er te weinig gegevens verzameld worden, kan het ertoe leiden dat er een onvolledig beeld ontstaat van de betrokkene.³⁰

Het verwerken van bijzondere persoonsgegevens is geregeld in artikel 9 AVG. Dit artikel stelt dat bijzondere persoonsgegevens in beginsel verboden is (artikel 9 lid 1 AVG). Onder bijzondere persoonsgegevens vallen gegevens zoals: ras, etnische afkomst, politieke opvattingen, religieuze of levensbeschouwelijke overtuigingen. Ook *biometrische gegevens*³¹ met oog op de unieke identificatie van de persoon vallen hieronder (artikel 9 lid 1 AVG).

Het verwerken van bijzondere persoonsgegevens mag wel wanneer voldaan is aan een van de uitzondering van artikel 9 lid 2 AVG. Te denken valt hierbij aan het hebben van uitdrukkelijke toestemming van de betrokkene of het verzamelen van bijzondere persoonsgegevens die van belang zijn voor het bieden van zorg.

Artikel 5 lid 1 sub d AVG stelt dat de gegevens die verwerkt worden juist moeten zijn. De verwerkingsverantwoordelijke moet alle redelijke maatregelen nemen om ervoor te zorgen dat de verwerkte gegevens correct en actueel zijn. Alle gegevens die niet (meer) juist zijn, dienen te worden gewist of gecorrigeerd.³²

De gegevens die verwerkt worden, mogen niet langer bewaard worden dan nodig is (artikel 5 lid 1 sub e AVG). De gegevens van natuurlijke personen mogen niet langer bewaard worden

²⁸ Kamerstukken II 2016/679, (MVT), p. 27

²⁹ Ministerie van justitie en veiligheid 2017

³⁰ Ministerie van justitie en veiligheid 2017

³¹ Biometrische gegevens kunnen foto's en video's zijn, mits deze de identificatie van de persoon mogelijk maken.

³² Ministerie van justitie en veiligheid 2017

dan noodzakelijk is voor het doel van de verwerking. Wanneer de gegevens niet langer noodzakelijk zijn, dan moeten zij worden vernietigd of gewist.³³

De beveiliging van de gegevens is vastgelegd in artikel 5 lid 1 sub f AVG, dit artikel stelt dat de gegevens goed beveiligd moeten zijn en vertrouwelijk moeten blijven. Alle persoonsgegevens die verwerkt worden, moeten worden beschermd tegen ongeoorloofde of onrechtmatige verwerking en tegen opzettelijk verlies, vernietiging of beschadiging.³⁴

Het algemene uitgangspunt voor de verwerking van gegevens is dat voor alle gegevens die verzameld worden een rechtvaardiging (artikel 6 AVG) en voldoende specifieke wettelijke grondslag vereist is.³⁵

3.1.3 Beveiliging

De verplichting van de verwerkingsverantwoordelijke om passende maatregelen te treffen met het doel om te voldoen aan de eisen van de verordening, is gekwalificeerd in artikel 24 AVG. Van organisaties wordt geëist dat zij passende technische en organisatorische maatregelen nemen. Bij die passende maatregelen moet in acht worden genomen: de aard, de omvang, de context en het doel van de verwerking en het risico voor de rechten en vrijheden van de natuurlijke personen. Het risico moet worden bepaald op basis van een objectieve beoordeling. Ook moet er bepaald worden of de verwerking gepaard gaat met een risico of een hoog risico.³⁶

Artikel 32 AVG geeft verdere invulling aan de passende technische en organisatorische maatregelen die genomen moeten worden door de verwerkingsverantwoordelijke en de verwerker. Bij het invoeren van passende maatregelen moet rekening gehouden worden met de beschikbare technologie en de uitvoeringskosten en met de aard, context, omvang en doeleinden van de verwerking.³⁷

Passende en organisatorische maatregelen zoals genoemd in artikelen 24 en 32 AVG, kunnen bestaan uit bijvoorbeeld: het minimaliseren van de verwerking van persoonsgegevens, het zo spoedig mogelijk *pseudonimiseren*³⁸ van persoonsgegevens, transparantie met betrekking tot de functies en de verwerking van persoonsgegevens, het in staat stellen van de betrokkene om controle uit te oefenen op de informatieverwerking en uit het in staat stellen van de verwerkingsverantwoordelijke om beveiligingskenmerken te creëren en te verbeteren.³⁹

De verwerker en eenieder die onder toezicht van de verwerkingsverantwoordelijke toegang heeft tot de persoonsgegevens, mag deze gegevens uitsluitend verwerken in opdracht van de verwerkingsverantwoordelijke (artikel 29 AVG). Iedereen die persoonsgegevens verwerkt mag dit volgens artikel 29 AVG dus alleen doen wanneer dit wordt gedaan in opdracht van de verwerkingsverantwoordelijke.

Alle verwerkingsverantwoordelijken hebben de verplichting om een register bij te houden van de verwerkingsactiviteiten die onder hun verantwoordelijkheid plaatsvinden (artikel 30 AVG). Deze verwerking geldt niet voor alle organisaties die minder dan 250 werknemers in dienst hebben, tenzij: 1) de verwerking waarschijnlijk een risico inhoudt voor de rechten en vrijheden van de betrokkene of 2) indien er sprake is van een niet-incidentele verwerking of 3) indien er sprake is van verwerking van bijzondere categorieën persoonsgegevens of persoonsgegevens van strafrechtelijke aard (artikel 9 en 10 AVG). Veruit de meeste verwerkingen zullen in de

³³ Ministerie van justitie en veiligheid 2017

³⁴ Ministerie van justitie en veiligheid 2017

³⁵ Kamerstukken II 2016/679, (MVT), p. 28

³⁶ Kamerstukken II 2016/679, (MVT), p. 45

³⁷ Kamerstukken II 2016/679, (MVT), p. 47

³⁸ Het niet meer direct herleidbaar maken van persoonsgegevens, er voor zorgen dat persoonsgegevens niet meer te herleiden zijn naar een specifiek persoon.

³⁹ Overweging 78 algemene verordening gegevensbewerking

praktijk niet-incidenteel zijn, hierdoor zal het maar weinig voorkomen dat er geen register bij wordt gehouden.

3.1.4 Meldplicht datalekken

De zogenoemde meldplicht datalekken is in de verordening opgenomen in de artikelen 33 en 34. Artikel 33 AVG stelt de norm voor het melden van een inbreuk in verband met persoonsgegevens aan de toezichthoudende autoriteit. Het artikel stelt verder dat een inbreuk in verband met persoonsgegevens altijd gemeld moet worden, tenzij het niet waarschijnlijk is dat de inbreuk een risico inhoudt voor de rechten en vrijheden van natuurlijke personen. De melding moet uiterlijk binnen 72 uur nadat de verwerkingsverantwoordelijke van de inbreuk kennis heeft genomen worden gemeld.

Het melden van een inbreuk in verband met persoonsgegevens aan de betrokken zelf, is geregeld in artikel 34 AVG. Het melden van een inbreuk aan de betrokkene moet plaats vinden, wanneer de inbreuk waarschijnlijk een hoog risico inhoudt voor de rechten en vrijheden van de natuurlijke persoon.

3.2 Wet bescherming persoonsgegevens

De Wbp is tot 25 mei 2018 het geldend recht in Nederland omtrent gegevensverwerking. De Wbp is een wet die is opgesteld na een wijziging in de Grondwet (hierna: GW), in 1983 is artikel 10 GW herzien. Met de invoering van dit artikel, kwam er ook een plicht naar de wetgever, namelijk het invoeren van passende wetgeving die invulling zou geven aan artikel 10 GW. In juli 1989 heeft de Wet Persoonsregistraties zijn intrede gedaan. De wetgever heeft na verschillende herzieningen besloten om in 1998 de Wbp in te voeren, welke de Wet Persoonsregistraties moest vervangen. De Wbp is een vorm van overkoepelende normgeving, dit wil zeggen dat de wet normen stelt die per sector nog verder uitgewerkt moeten worden.⁴⁰

3.2.1 Begripsbepaling

Persoonsgegevens worden in de Wbp gedefinieerd als: alle gegevens die betrekking hebben op een geïdentificeerde of identificeerbare natuurlijke persoon (artikel 1 sub a Wbp). Voor persoonsgegevens is het van belang dat de gegevens informatie over een persoon bevatten. Wanneer de identiteit van een persoon zonder onevenredige inspanning vastgesteld kan worden aan de hand van de gegevens, kan er gesproken worden van persoonsgegevens. Wel moet hierbij rekening gehouden worden met twee factoren; de aard van de gegevens en de mogelijkheden van de verantwoordelijke om de identificatie tot stand te brengen.⁴¹

Verwerking van persoonsgegevens wordt door de Wbp gedefinieerd als; elke handeling of elk geheel van handelingen met betrekking tot persoonsgegevens (artikel 1 sub b Wbp). Verwerking van persoonsgegevens omvat elk proces van het verzamelen tot het vernietigen, dat een gegeven doormaakt. Het gaat om elke losse of geheel van handelingen, uitgevoerd met geautomatiseerde handelingen of handmatig. Door deze definitie valt elke handeling binnen het verwerken van persoonsgegevens, zo ook het opslaan van gegevens op een usb-stick of het uitvoeren van een bepaalde zoekopdracht naar persoonsgegevens.

Verantwoordelijke is de natuurlijke persoon, rechtspersoon of iedere andere die alleen of tezamen met anderen, het doel en de middelen van de verwerking van persoonsgegevens vaststelt (artikel 1 sub d Wbp).

Bewerker wordt in de Wbp gedefinieerd als degene die ten behoeve van de verantwoordelijke persoonsgegevens verwerkt, zonder aan zijn rechtstreeks gezag te zijn onderworpen (artikel 1 sub e Wbp).

⁴⁰ Kamerstukken II 1997/98, 25 892, nr. 3 (MvT), p. 4

⁴¹ Kamerstukken II 1997/98, 25 892, nr. 3 (MvT), p. 45-50

In de AVG wordt gesproken over verwerkingsverantwoordelijk en verwerker, tegenover de verantwoordelijke en de bewerker vanuit de Wbp. De definities van persoonsgegevens, verwerking, verantwoordelijke, bewerker zijn hetzelfde in beide wetten.

3.2.2 Verwerking persoonsgegevens

De beginselen voor verwerking van persoonsgegevens zijn in hoofdstuk 2 van de Wbp vastgesteld. In artikel 6 Wbp wordt beschreven, dat gegevens in overeenstemming met de wet op een behoorlijke en zorgvuldige manier verwerkt moeten worden. Behoorlijke en zorgvuldige manier, duidt hier op een eerlijke verwerking van gegevens. Een eerlijke verwerking heeft als voorwaarde dat de betrokkene op de hoogte is van de verwerking en volledig wordt ingelicht over de omstandigheden waaronder deze gegevens worden verwerkt.⁴²

De Wbp geeft naast een definitie voor verwerking van persoonsgegevens ook regels voor de verwerking. Persoonsgegevens mogen alleen voor welbepaalde, uitdrukkelijk omschreven en gerechtvaardigde doeleinden worden verzameld (artikel 7 Wbp), het beginsel van doelbinding. Dit houdt in dat gegevens alleen verzameld mogen worden wanneer hier een doel voor is, het doel moet bepaald zijn voordat de gegevens verzameld worden. Het doel voor de gegevensverwerking moet duidelijk en afgebakend zijn. Het doel voor het verwerken van gegevens moet ook gerechtvaardigd zijn. De rechtvaardigheid van een doel moet getoetst worden aan artikel 8 Wbp. Wanneer er volgens artikel 8 Wbp sprake is van een gerechtvaardigd doeleinde, dan is er voldaan aan artikel 7 Wbp. In alle stadia van de verwerking zal het doeleinde altijd moeten kunnen steunen op één van de normen van artikel 8 Wbp.⁴³

Artikel 11 lid 1 Wbp, geeft een verdere richtlijn voor het verwerken van gegevens. De gegevens die gelet op de doeleinden worden verzameld of verwerkt, moeten toereikend, ter zake dienend en niet bovenmatig zijn. Het artikel legt op eenieder die gegevens verwerkt de verplichting tot een continue toetsing. Elke keer als gegevens voor een ander doel worden verwerkt, zal altijd de toets plaats moeten vinden die in het artikel is omschreven. Het is namelijk mogelijk dat de doelbinding in de loop der tijd op een ander manier geïnterpreteerd wordt, wat gevolgen kan hebben voor de gegevens die voor het doel verwerkt mogen worden.⁴⁴

De juistheid van de gegevens is neergelegd in artikel 11 lid 2 Wbp. Dit artikel stelt dat de verantwoordelijke de nodige maatregelen moet treffen die ervoor zorgen dat persoonsgegevens volgens het vooraf gestelde doeleinde juist en nauwkeurig worden verwerkt.

Persoonsgegevens mogen niet langer bewaard worden dan noodzakelijk is voor de verwezenlijking van de doeleinden waarvoor zij worden verzameld en vervolgens worden verwerkt. Deze gegevens mogen wel bewaard worden wanneer het doeleinde is bereikt, maar het mag dan niet mogelijk zijn om de persoon te identificeren (artikel 10 Wbp).

Artikel 13 stelt dat de verantwoordelijke passende technische en organisatorische maatregelen met toepassen om persoonsgegevens te beveiligen tegen verlies of tegen enige vorm van onrechtmatige verwerking. De beveiligingsplicht strekt zich uit tot alle onderdelen van het proces van gegevensverwerking.

In artikel 9 lid 1 van de Wbp is de norm opgenomen voor het verwerken van gegevens met het oog op het eerder vastgesteld doel. Persoonsgegevens mogen niet verder worden verwerkt op een wijze die onverenigbaar is met de doeleinden waarvoor ze zijn verkregen.⁴⁵

Artikel 16 Wbp stelt dat bijzondere persoonsgegevens in de basis niet verwerkt mogen worden. Onder bijzondere persoonsgegevens vallen gegevens betreffende iemands godsdienst of levensovertuiging, ras, politieke gezindheid, gezondheid, seksuele leven en gegevens betreffende iemands strafrechtelijke verleden.

⁴² Kamerstukken II 1997/98, 25 892, nr. 3 (MvT), p. 78

⁴³ Kamerstukken II 1997/98, 25 892, nr. 3 (MvT), p. 78-80

⁴⁴ Kamerstukken II 1997/98, 25 892, nr. 3 (MvT), p. 96-97

⁴⁵ Kamerstukken II 1997/98, 25 892, nr. 3 (MvT), p. 89-95

Bijzondere persoonsgegevens mogen wel verwerkt worden wanneer er voldaan wordt aan de eisen van hoofdstuk 2 paragraaf 2 Wbp.

In de AVG en de Wbp wordt gesproken over de transparantie en eerlijkheid van de verwerking van persoonsgegevens. Echter trekt de AVG dit nog verder, zij spreken ook over het rechtmatig verwerken van gegevens.

De AVG stelt ook dat persoonsgegevens nooit langer bewaard mogen worden dan nodig is voor het doel dat van tevoren is opgesteld. De Wbp stelt hierbij dat de gegevens niet langer bewaard mogen worden op een manier die ervoor kan zorgen dat de betrokkene geïdentificeerd kan worden. Bij de AVG mogen gegevens dus nooit langer bewaard worden dan noodzakelijk is, bij de Wbp mag dit wel zolang de betrokkene maar niet geïdentificeerd kan worden.

Het verwerken van bijzondere persoonsgegevens wordt zowel in de AVG als Wbp in beginsel verboden. Verschil hierin dat de AVG algemene uitzonderingen gebruikt en de Wbp voor elk type bijzondere gegevens een andere uitzonderingsgrond heeft.

3.2.3 Beveiliging

De beveiliging van persoonsgegevens is neergelegd in artikel 12, 13 en 14 Wbp. Allereerst is in artikel 12 Wbp de vertrouwelijkheid van gegevensverwerking genormeerd. De verwerkingsverantwoordelijke is verantwoordelijk en aansprakelijk voor de gegevensverwerking. Iedere andere persoon die onder gezag van de verwerkingsverantwoordelijke handelt, doet dit alleen in opdracht van de verantwoordelijke. Het tweede lid van artikel 12 Wbp normeert de geheimhoudingsplicht van de bewerker. Dit is een aanvullende wettelijke verplichting, voor alle verwerkers die niet van uit ambt, beroep of wettelijke voorschrift een geheimhoudingsplicht hebben. De geheimhoudingsplicht kan doorbroken worden wanneer er sprake is van een noodzaak tot mededeling. De verantwoordelijke moet deze noodzaak toetsen, hij moet hierbij de algemene wettelijke voorschriften, zoals de doelbinding en verenigbaar gebruik toetsen.⁴⁶

De beveiligingsplicht is opgenomen in artikel 13 Wbp. Het gaat hier om de technische en organisatorische maatregelen. De verantwoordelijke moet passende technische en organisatorische maatregelen treffen tegen verlies of onrechtmatige verwerking van persoonsgegevens. Bij onrechtmatige verwerking van persoonsgegevens kan gedacht worden aan; onbevoegde kennisname, aantasting, wijziging of verstrekking van de gegevens. De beveiligingsplicht geldt voor alle onderdelen van het proces van de gegevensverwerking.

In artikel 13 Wbp wordt gesproken over passende maatregelen, passend wil zeggen dat de maatregelen in overeenstemming dienen te zijn met de stand van de techniek. Bij technische beveiliging kan gedacht worden aan beveiliging door middel van wachtwoorden en encryptie. Het begrip passend wijst ook op de proportionaliteit tussen de te nemen beveiligingsmaatregel en de belangen van de betrokkenen. Bij de afweging spelen de aard van de gegevens en de context waarin de gegevens worden gebruikt een rol. Wanneer de gevoeligheid van gegevens, of de context waarin de gegevens worden verwerkt een grote bedreiging zijn voor de persoonlijke levenssfeer van de betrokkene, worden er zwaardere eisen gesteld aan de beveiliging van de gegevens. De toepassing van de maatregelen zoals genoemd in artikel 13 Wbp, moet er ook op gericht zijn om te voorkomen dat gegevens onnodige verzameld of verder verwerkt worden.⁴⁷

In artikel 14 Wbp is opgenomen onder welke voorwaarden de verantwoordelijke een derde partij, een bewerker, kan inschakelen voor de gegevensverwerking. De bewerker moet voldoende waarborgen bieden ten aanzien van de beveiligingsverplichtingen die op grond van artikel 13 Wbp op de verantwoordelijke rusten.

⁴⁶ Katus & Zwenne 2010

⁴⁷ Roosendaal 2017

De Wbp is vergeleken met de AVG vrij summier met betrekking tot de technische en organisatorische maatregelen. In de Wbp wordt wel omschreven hoe er beoordeeld moet worden of er technische en organisatorische maatregelen toegepast moeten worden. In de AVG wordt ook benoemd hoe die technische en organisatorische maatregelen eruit kunnen zien. Daarnaast wordt er in de AVG ook gesproken over een register dat bijgehouden moet worden, in de Wbp wordt dit register niet genoemd.

3.2.4 Meldplicht datalekken

Artikel 34a lid 1 en 2 Wbp geeft de definitie van een datalek weer en geeft aan wat er moet gebeuren bij een datalek. Volgens dit artikel moet degene die verantwoordelijk is voor de gegevensverwerking onmiddellijk melden wanneer er sprake is van een datalek. Dit moet gemeld worden aan de AP en aan de persoon waarvan de gegevens betrokken zijn in het datalek. Het melden aan de persoon waarvan de gegevens betrokken zijn bij het datalek, gebeurt alleen wanneer de datalek een ongunstig gevolg kan hebben voor de persoonlijke levenssfeer van deze persoon. Volgens dit artikel is er sprake van een datalek, wanneer de technische en organisatorische maatregelen niet hebben gefunctioneerd en hierdoor de gegevens blootgesteld zijn aan een kans op verlies of onrechtmatige verwerking. Inbreuk van beveiliging hoeft niet alleen te zijn dat het systeem is gehackt. Er kan ook sprake zijn van een inbreuk op de beveiliging, wanneer een laptop of smartphone kwijtraakt of word gestolen.⁴⁸

De AVG geeft een termijn van 72 uur voor het melden van het datalek, de Wbp heeft geen termijn voor het melden. Er wordt in de Wbp gesproken van een onmiddellijke melding. Bij beide wetten gaat het om het melden nadat de verantwoordelijke op de hoogte is van het datalek.

3.3 Jeugdwet

De Jw is de vervanger van De wet op de Jeugdzorg, de Jw is op 1 maart 2014 gepubliceerd⁴⁹ en op 1 januari 2015 toegetreden. De wet heeft als doel het jeugdinstelstel te vereenvoudigen en het efficiënter en effectiever te maken, met als uiteindelijke doel het versterken van de eigen kracht van de jongeren en het versterken van de mogelijkheden van het gezin en de sociale omgeving. De Jw heeft er ook voor gezorgd dat alle jeugdhulp naar de gemeenten is gegaan, hierdoor zijn de gemeenten sinds de invoering van de Jw verantwoordelijk voor de jeugdhulp. De Jw concretiseert een aantal normen die opgenomen zijn in de Wbp. Voor de normen die in de Jw niet verder geconcretiseerd zijn, geldt de Wbp als algemene wet.

3.3.1 Verwerking persoonsgegevens

Artikel 7.3.8 Jw geeft de norm weer voor het inrichten van een dossier. Het dossier moet worden ingericht door een medewerker van een gecertificeerde instelling en moet betrekking hebben op de hulpverlening. Dit dossier mag alleen opgesteld worden wanneer dit voor de goede hulpverlening aan de jeugdige of de ouder noodzakelijk is. Dit betekent dat in het dossier alleen gegevens opgenomen mogen worden indien dat voor de hulpverlening van de jeugdige noodzakelijk is.⁵⁰

In artikel 7.4.0 Jw is de gegevensverwerking van de gemeenten genormeerd. De gemeenten mogen alle persoonsgegevens, waaronder bijzonder persoonsgegevens, verwerken voor zover dat noodzakelijk is voor de omschreven doelen. De omschreven doelen zijn; a) de toeleiding naar, advisering over, bepaling van of het inzetten van een voorziening op het gebied van de jeugdhulp, b) het doen van een verzoek tot onderzoek bij de raad voor de kinderbescherming of de uitvoering van een kinderbeschermingsmaatregelen of jeugdreclassering, c) de bekostiging van preventie, jeugdhulp, kinderbeschermingsmaatregelen of jeugdreclassering, d) het verrichten van controle of fraudeonderzoek.

⁴⁸ Kamerstukken II 2014/15, 33662 nr. 9 (MvT), p. 4

⁴⁹ Laatstelijk gewijzigd bij wet van 14 maart 2014, Stb. 2014,105

⁵⁰ Kamerstukken II 2013/2014, 33 684 (MvT) p. 179

Gemeenten mogen de gegevens die zij verwerken niet zomaar verder verwerken. Dit geldt zowel voor interne als externe verwerking. Het niet verder verwerken van gegevens, vloeit voort uit artikel 12 Wbp en artikel 2:5 Awb, die de geheimhoudingsplicht opleggen aan personen die gegevens verwerken.⁵¹

3.4 Jeugdzorg Nederland

Jeugdzorg Nederland is een brancheorganisatie voor organisaties die jeugdhulp, jeugdbescherming en/of jeugdreclassering bieden. Jeugdzorg Nederland behartigt de belangen van zijn leden, draagt bij aan de professionalisering van de jeugdzorg en treedt op als werkgeversorganisatie in de cao-onderhandelingen. Deze organisatie biedt zelf geen zorg, maar ondersteunt de aangesloten organisaties.⁵² Een aantal van de organisaties die aangesloten zijn bij Jeugdzorg Nederland zijn; *Jeugdbescherming Overijssel*, *Intermezzo*, *Jarabee* en *Trias jeugdhulp*.⁵³

Jeugdzorg Nederland zet minstens tweemaal per jaar de grote beleidslijnen uit. Jeugdzorg Nederland heeft ook een beleidslijn uitgezet voor het onderwerp privacy. Zij hebben een privacyreglement dat geldt voor alle bij hun organisatie betrokken organisaties.

3.4.1 Privacyreglement

Veel gegevensverwerking binnen de jeugdzorg gaat steeds vaker via de digitale weg. Daarom beveelt het privacyreglement aan dat de gegevensverwerking via e-mail protocollair wordt vastgelegd. Dit om te garanderen dat het gebruik van persoonsgegevens op een zorgvuldige en veilige manier gebeurt.

Veel persoonsgegevens die verwerkt worden door de organisaties die aangesloten zijn bij Jeugdzorg Nederland zijn privacygevoelig, daarom dient het beschermingsniveau hoog te zijn. Hierbij kan gedacht worden aan technische beveiligingsmaatregelen in de zin van fysieke afscherming van de apparatuur die toegang geeft tot de gegevens, bijvoorbeeld door middel van encryptie.⁵⁴

Persoonsgegevens van jeugdigen die worden door verwerkt, moeten vastgelegd worden in een dossier. Het dossier bevat naast de persoonsgegevens van de jeugdige ook gegevens over ander personen zoals zijn ouders, grootouders, pleegouders etc... Alle stukken waarin persoonsgegevens over de jeugdige in opgenomen zijn, digitaal of schriftelijk, behoren tot het dossier. Voor het dossier maakt het niet uit waar gegevens bewaard worden, als een stuk persoonsgegevens bevat, behoort het tot het dossier.⁵⁵

3.5 ISO 9001 keurmerk

Naast de wet- en regelgeving, werken alle gezinshuizen die betrokken zijn bij dit onderzoek ook met het ISO 9001 Keurmerk. Dit keurmerk bestaat uit verschillende formulieren die bij plaatsing, en tijdens de opvang van de jongere ingevuld en bijgewerkt moeten worden. In dit keurmerk is opgenomen welke gegevens de gezinshuizen in ieder geval moeten verwerken.

Een van de protocollen uit het keurmerk is protocol R-401 ontwikkelingsplan, dit protocol geeft handvatten voor het opnemen van informatie in het ontwikkelingsplan. Protocol R-401 stelt dat de volgende gegevens opgenomen moeten worden in het ontwikkelingsplan: persoonlijke gegevens jeugdige, geschiedenis en levensverhaal jeugdige, genogram jeugdige, school, vrije

---

⁵¹ Vlaardingerbroek 2017

⁵² Jeugdzorg Nederland 2017b

⁵³ Jeugdzorg Nederland 2017a

⁵⁴ Jeugdzorg Nederland 2016, p.8

⁵⁵ Jeugdzorg Nederland 2016, p.11

tijd en hobby's, dossier (eerdere onderdelen van het dossier), huidige ontwikkelingsniveau, plan van aanpak, medische aspecten, momenten van evaluatie⁵⁶.

---

⁵⁶ Ellen Schulten, medewerker strategie en kwaliteit gezinshuis van de straat, 25 oktober 2017 (keurmerkmap)

Hoofdstuk 4: Gegevensverwerking bij gezinshuizen

In dit hoofdstuk wordt antwoord gegeven op onderzoeksvraag één en twee van dit onderzoek. Allereerst wordt er in dit hoofdstuk gekeken naar welke persoonsgegevens de gezinshuizen mogen verwerken, vervolgens wordt er gekeken welke gegevens zij in de praktijk verwerken. Als laatste wordt er gekeken naar de wettelijke basis voor het verwerken van bijzondere persoonsgegevens en of de gezinshuizen deze gegevens in de praktijk verwerken.⁵⁷

4.1 Verwerking van persoonsgegevens door Gezinshuizen

De gezinshuizen die betrokken zijn bij dit onderzoek verwerken allerlei gegevens van de jongere die bij hun in huis zijn geplaatst. Bij de verwerking van deze gegevens moet er rekening gehouden worden met de geldende wet- en regelgeving en het keurmerk dat de gezinshuizen gebruiken. In de eerste paragraaf wordt er gekeken naar deze wet- en regelgeving en het keurmerk. Hierbij wordt er gekeken naar de gegevens die de gezinshuizen mogen verwerken. Vervolgens wordt er gekeken naar de gegevens die de gezinshuizen in de praktijk verwerken.

4.1.1 Welke persoonsgegevens mogen de gezinshuizen op basis van de wet- en regelgeving verwerken?

De gezinshuizen zijn gebonden aan verschillende wet- en regelgeving: de AVG, de UAVG, de Jw en, tot mei 2018 zijn zij nog gebonden aan de Wbp. Daarnaast is er voor de gezinshuizen ook nog een keurmerk dat regels en protocollen bevat voor de verwerking van gegevens, en ook Jeugdzorg Nederland heeft een protocol waar de gezinshuizen aan gebonden zijn.⁵⁸

In de AVG wordt vermeld dat de verwerking van gegevens altijd gaat over een geheel van bewerkingen met betrekking tot persoonsgegevens of een geheel van persoonsgegevens. Onder verwerking van persoonsgegevens valt zondermeer het verzamelen, vastleggen, ordenen, structureren, opslaan, bijwerken of wijzigen van gegevens (artikel 4 lid 2 AVG).

Persoonsgegevens is alle informatie over een natuurlijke persoon waardoor deze persoon geïdentificeerd kan worden. Identificatoren kunnen zijn: een naam, een identificatienummer, locatiegegevens of fysieke- fysiologisch- genetische kenmerken van de natuurlijke persoon (artikel 4 lid 1 AVG).

Deze gegevens mogen alleen verwerkt worden wanneer hier een rechtmatig en doelmatig doel aan verbonden is. In het geval van de gezinshuizen worden de gegevens van de jongere verwerkt met als doel: het verlenen van hulp of zorg. De gegevens mogen dan ook niet verder verwerkt worden dan alleen voor dit doel (artikel 5 lid 1 AVG j° artikel 6 lid 4 AVG).

In de wetgeving wordt omschreven dat de gegevensverwerking geminimaliseerd moet worden, dit wil zeggen dat alleen de nodige informatie verwerkt mag worden en niet meer dan dat (artikel 5 lid 1 sub c AVG).

Het *ISO 9001 Keurmerk* bevat een protocol, *protocol R-401*: het ontwikkelingsplan, dat handvatten geeft voor het opnemen van informatie in het ontwikkelingsplan. *Protocol R-401* stelt dat de volgende gegevens opgenomen moeten worden in het ontwikkelingsplan: persoonlijke gegevens van de jeugdige, geschiedenis en levensverhaal jeugdige, genogram jeugdige, school gegevens, vrije tijd en hobby's, dossier (eerdere onderdelen van het dossier), huidige ontwikkelingsniveau, plan van aanpak, medische aspecten en momenten van evaluatie.

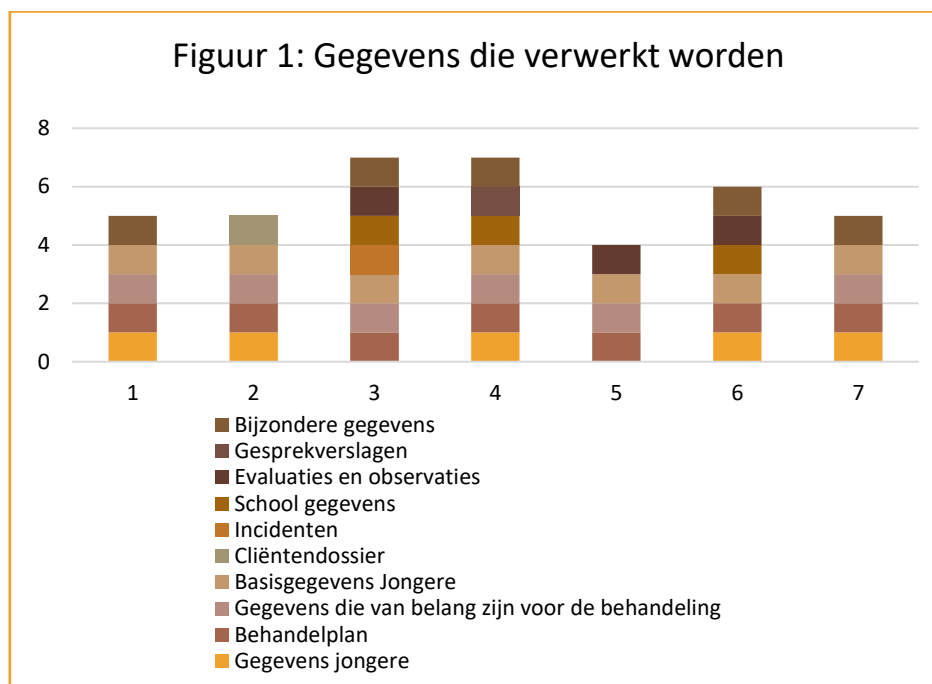
4.1.2 Welke persoonsgegevens worden er verwerkt bij de gezinshuizen?

Uit de interviews met de gezinshuizen is naar voren gekomen dat de gezinshuizen niet allemaal dezelfde gegevens verwerken. Alle gezinshuizen verwerken de basisgegevens van de jongere en het behandelplan van de jongere. Dit zijn de enige gegevens die alle gezinshuizen verwerken. Verder verwerken de meeste gezinshuizen, gegevens van de jongere, gegevens die van belang

⁵⁷ Zie hoofdstuk 3.1.1

⁵⁸ Zie hoofdstuk 3.4

zijn voor de behandeling en bijzondere gegevens. Alle gegevens typen die de gezinshuizen verzamelen zijn opgenomen in figuur 1, welke hier onder te vinden is.

De gezinshuizen verwerken al deze gegevens met als doel: het kunnen verlenen van goede zorg aan de jongeren. Omdat de jongeren opgevangen worden in een ‘normaal’ gezin, is het voor de gezinshuizen van belang dat gegevens van scholen en de basisgegevens⁵⁹ van de jongere worden verwerkt. Deze gegevens zijn nodig om passend onderwijs te kunnen bieden aan de jongere en ervoor te zorgen dat het netwerk van de jongere (wanneer dit kan en mogelijk is) betrokken kan worden bij de jongere.

Het verwerken van het behandelplan en gegevens die van belang zijn voor de behandeling, zijn noodzakelijk voor de zorg die geboden wordt. Zonder deze gegevens kan het gezinshuis niet de juiste zorg bieden aan de jongere. De gezinshuizen noemen het behandelplan en het cliëntendossier als gegevens die zij verwerken. Het verschil tussen deze twee is dat het behandelplan alleen gegevens bevat die van belang zijn voor de behandeling, het gaat hierbij om medische en zorg gerelateerde gegevens. Het cliëntendossier bevat naast medische en zorg gerelateerde gegevens, ook gegevens over het netwerk van de jongere en de geschiedenis van de jongere.

Het is niet duidelijk waarom het ene gezinshuis wel gegevens zoals incidenten, evaluaties of observaties en gespreksverslagen verwerkt. Een verklaring hiervoor kan zijn dat de hoofdzorgaanbieder deze gegevens verwerkt en het gezinshuis deze gegevens niet meer verder verwerkt. Echter is het verwerken van gegevens niet alleen het aanpassen of bijwerken van gegevens, maar ook het openen en opslaan van gegevens.

4.1.3 Tussenconclusie

De gezinshuizen verwerken veel gegevens van de jongeren die bij hen geplaatst zijn. Deze gegevens mogen zij verwerken wanneer deze gegevens van belang zijn voor de zorg die geboden wordt binnen het gezinshuis (doelbinding). Gegevens die opgenomen worden in het behandelplan en/of cliëntendossier zijn allemaal van belang voor de zorgverlening. De basisgegevens en gegevens van de jongere zijn ook van belang voor het bieden van deze zorg;

⁵⁹ Basisgegevens zijn gegevens zoals de geboorte plaats van de jongere en gegevens van het netwerk van de jongere.

het is belangrijk om te weten welk netwerk er om de jongere heen zit, wie heeft bijvoorbeeld de voogdij. Deze gegevens zullen terug te vinden zijn in de basisgegevens en de gegevens van de jongere. Gegevens van scholen zijn ook belangrijk, omdat de jongere binnen het gezinshuis naar school gaat, moeten de gezinshuisouders weten naar welke school hij voorheen ging en welke school hier het beste bij aansluit. Daarnaast is de voortgang op school van belang voor de ontwikkeling van de jongere en daarbij dus ook voor de zorgverlening aan de jongere.

Wat opvalt is dat de gezinshuizen niet allemaal dezelfde gegevens verwerken. De gezinshuizen zijn allemaal gebonden aan het *ISO 9001 Keurmerk*, waarin normen opgenomen zijn over het verzamelen van gegevens. Het keurmerk geeft richtlijnen die gericht zijn op welke gegevens verwerkt mogen of moeten worden. Doordat de gezinshuizen allemaal aangesloten zijn bij het keurmerk zou je verwachten dat zij ook allemaal dezelfde gegevens verwerken, echter is dit niet het geval. Dit komt doordat er met richtlijnen gewerkt wordt, er blijft hierdoor genoeg discretionaire ruimte over om andere gegevens te verwerken.

Een aantal van de gezinshuizen geeft aan dat zij gegevens als incidenten, evaluaties/observaties en gespreksverslagen niet verwerken. Vervolgens geven zij wel aan dat zij van elk gesprek met de hoofdzorgaanbieder een gespreksverslag ontvangen. Hierdoor wordt de indruk gewekt dat het voor de gezinshuizen niet duidelijk is wat gegevensverwerking nu precies inhoudt.

4.2 Verwerking van bijzondere persoonsgegevens

De gezinshuizen die betrokken zijn bij dit onderzoek verwerken persoonsgegevens, maar zitten hier ook bijzondere persoonsgegevens bij? In deze paragraaf wordt er gekeken welke gezinshuizen bijzondere persoonsgegevens⁶⁰ verwerken en wat de wettelijke grondslag is voor de verwerking van deze gegevens.

4.2.1 Welke bijzondere persoonsgegevens mogen de gezinshuizen op basis van de wet- en regelgeving verwerken?

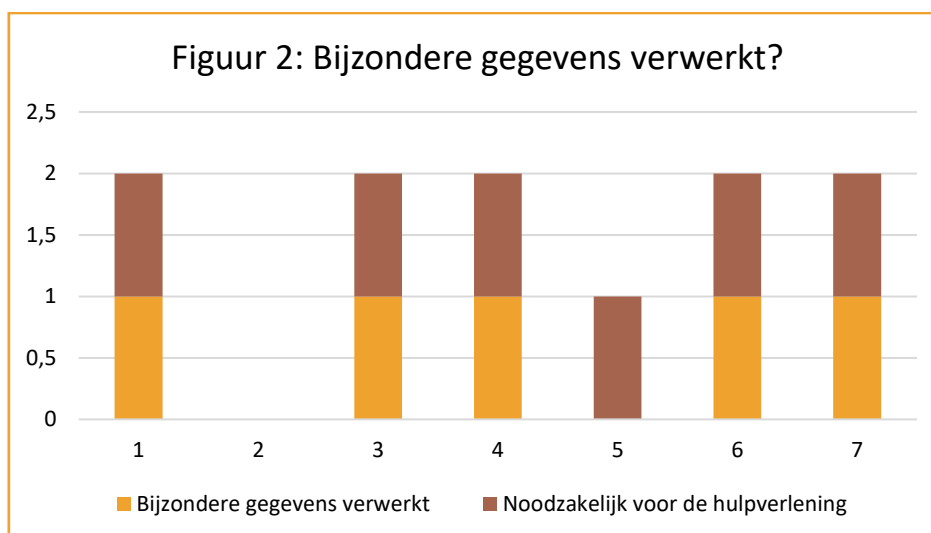
In de basis mogen bijzondere persoonsgegevens nooit verwerkt worden (artikel 9 lid 1 AVG). Hierop bestaan echter een aantal uitzonderingen. Eén van deze uitzondering is het verwerken van bijzondere persoonsgegevens wanneer dit van belang is voor het bieden van de juiste zorg (artikel 9 lid 2 sub b AVG). Deze uitzondering houdt in dat de gezinshuizen bijzondere gegevens wel mogen verwerken wanneer dit in het belang is van de zorg die verleend wordt aan de jongere.

4.2.2 Welke bijzondere persoonsgegevens worden er verwerkt door de gezinshuizen?

Vijf van de zeven gezinshuizen geven aan dat zij wel bijzondere gegevens van de jongere verwerken (zie figuur 2). Hierbij wordt vaak genoemd dat zij vooral gegevens zoals ras, etnische afkomst, geloofsovertuiging en foto's of video's verwerken. De gezinshuizen die deze bijzondere gegevens verwerken geven aan dat zij dit doen in het belang van de zorg die zij bieden aan de jongeren. Het verwerken van bijvoorbeeld ras of etnische afkomst van een jongere kan van belang voor de zorg zijn, omdat deze jongere of zijn netwerk bepaalde gewoontes of rituelen heeft. Aan deze gewoontes of rituelen moet hij binnen het gezinshuis ook invulling kunnen geven. Te denken valt bijvoorbeeld aan een jongere die geen varkensvlees eet omdat hij dit vanuit geloofsovertuiging niet mag, of een jongere die op zondag naar de kerk wil.

---

⁶⁰ Zie paragraaf 3.1.2

Het verwerken van foto's of video's gaat vaak over het plaatsen van deze gegevens op sociaal media, maar ook het delen van deze gegevens met het netwerk van de jongere. Een aantal gezinshuizen heeft bijvoorbeeld een facebook pagina, waarop zij foto's delen waar ook de gezinshuisjongeren opstaan. Hierbij geven de gezinshuisouders wel aan dat het delen van deze gegevens alleen wordt gedaan met toestemming van de jongere en wanneer de jongere nog geen twaalf jaar of ouder is, met toestemming van het netwerk van de jongere.

Maar twee van de zeven gezinshuizen geven aan dat zij deze gegevens niet verwerken. Hierbij wordt verteld dat scholen en hoofdzorgaanbieders dit overigens wel wenselijk vinden. De twee gezinshuizen die de gegevens niet verwerken geven aan dat zij zelf deze gegevens niet nodig hebben. Eén van deze gezinshuizen geeft aan dat deze gegevens wel van belang kunnen zijn voor het bieden van goede zorg, maar dat het bij hun nog nooit is voorgekomen dat dit van belang was.

4.2.3 Tussenconclusie

De gezinshuizen mogen bijzondere persoonsgegevens verwerken wanneer hier uitdrukkelijk toestemming⁶¹ voor is gegeven door de jongere of het netwerk. Daarnaast mogen deze gegevens ook verwerkt worden wanneer dit in het belang is voor het bieden van goede zorg.

Twee van de zeven gezinshuizen geven hierbij aan dat zij deze gegevens nooit verwerken, de andere vijf gezinshuizen verwerken deze gegevens wel. De bijzondere gegevens worden bij de gezinshuizen verwerkt omdat het voor de zorg aan de jongere belangrijk kan zijn dat deze gegevens bekend zijn bij de gezinshuizen. Het is tijdens dit onderzoek niet duidelijk geworden of de gezinshuizen ook de uitdrukkelijk toestemming van de jongere of zijn netwerk heeft verkregen.

Veel gezinshuizen geven aan dat scholen en hoofdzorgaanbieders vaak belang hebben bij deze gegevens. Wat opvalt is dat één van de gezinshuizen die aangeeft dat zij deze gegevens niet verwerken, wel aangeeft dat scholen hier vaak naar vragen. Dit gezinshuis moet deze gegevens dan ook delen met de school die hiernaar vraagt. Het delen van gegevens valt ook onder het verwerken van gegevens. Hierbij komt dus weer naar voren dat de gezinshuizen vaak niet duidelijk hebben wat verwerking van persoonsgegevens precies inhoudt.

⁶¹ Uitdrukkelijke toestemming is alleen gegeven wanneer dit door een duidelijke actieve handeling is gedaan en de betrokkene geïnformeerd en ondubbelzinnig met de verwerking van zijn persoonsgegevens instemt. Het hoeft hierbij niet te gaan om een schriftelijke handeling, het kan ook gaan om een mondelinge verklaring.

Hoofdstuk 5: IT-systemen en methoden voor verwerking

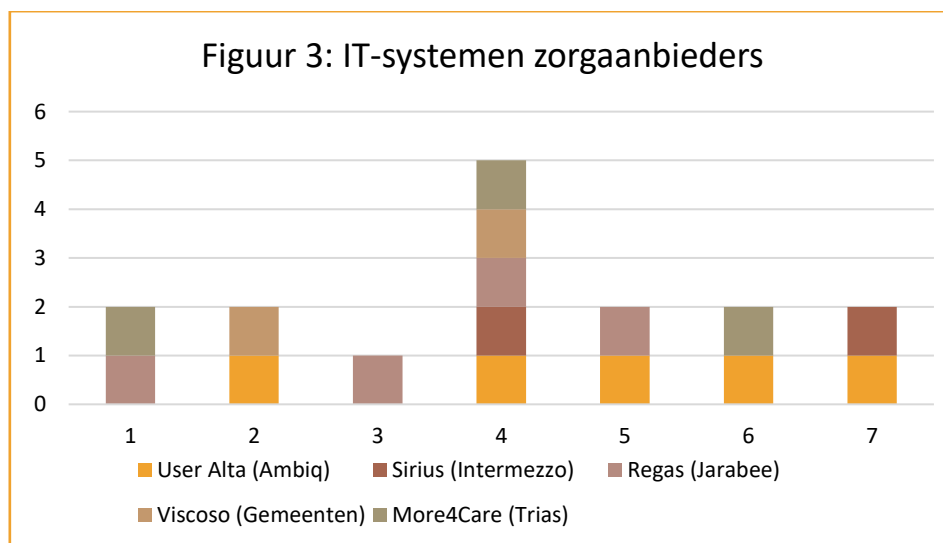
In dit hoofdstuk worden onderzoeksvraag drie en vier uitgewerkt. In dit hoofdstuk zal er worden gekeken naar de IT-systemen die de gezinshuizen gebruiken voor verwerking van gegevens. En welke methoden de gezinshuizen gebruiken om deze IT-systemen te beveiligen.

5.1 De verwerking van persoonsgegevens in digitale systemen

In deze paragraaf wordt gekeken naar de verschillende IT-systemen die de gezinshuizen gebruiken voor de verwerking van persoonsgegevens. De gezinshuizen verwerken veel verschillende persoonsgegevens en gebruiken hiervoor verschillende IT-systemen. De gezinshuizen werken samen met externe organisaties waarvan zij de IT-systemen ook kunnen gebruiken.

5.1.1 Welke IT-systemen gebruiken de medewerkers van de gezinshuizen bij verwerking van persoonsgegevens?

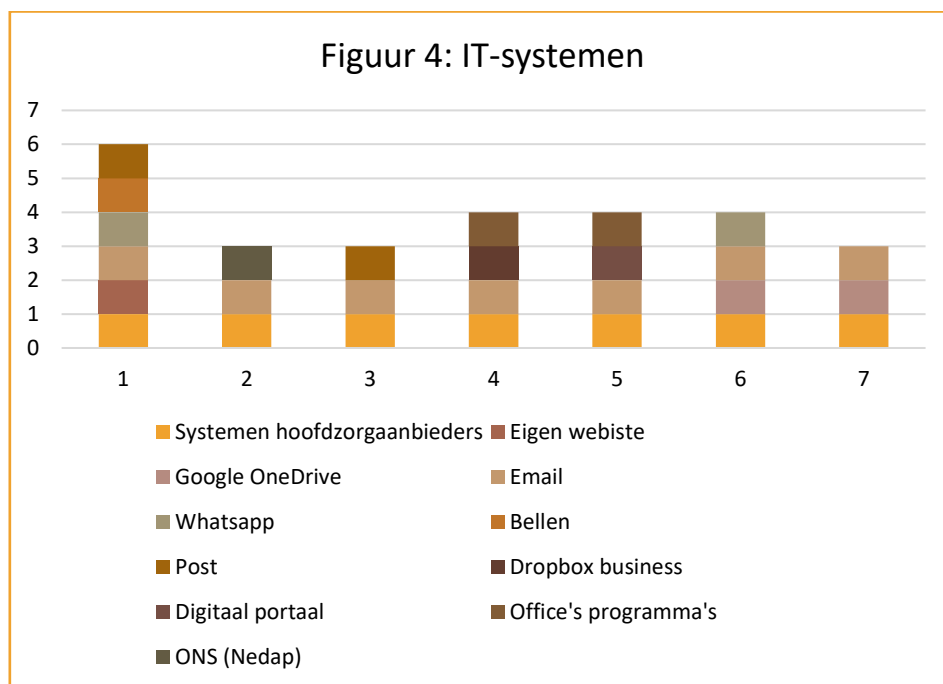
De gezinshuizen die betrokken zijn bij dit onderzoek maken alle gebruik van veel verschillende IT-systemen. Allereerst maken zij gebruik van de IT-systemen die de hoofdzorgaanbieders gebruiken voor verwerking van persoonsgegevens. Voor de gezinshuizen betekent dit vaak dat zij het IT-systeem gebruiken van elke hoofdzorgaanbieder waar zij een overeenkomst mee hebben. In figuur 3, is te zien welke IT-systemen van de hoofdzorgaanbieders gebruikt worden door de zeven gezinshuizen.

Zoals hierboven te zien is, maken de meeste gezinshuizen gebruik van meerdere IT-systemen die aangeboden worden door de hoofdzorgaanbieders. Zo gebruikt gezinshuis 4 vijf verschillende IT-systemen. Dit komt doordat zij een overeenkomst hebben met vijf verschillende hoofdzorgaanbieders. Zij maken gebruik van vier IT-systemen van zorgaanbieders én het systeem van de gemeenten.⁶² Gezinshuis 3 maakt echter maar gebruik van één IT-systeem, dit omdat zij alleen maar samenwerken met *Jarabee* en hierdoor alleen dat systeem hoeft te gebruiken. Hoeveel IT-systemen er gebruikt worden door de gezinshuizen is dus mede afhankelijk van het aantal hoofdzorgaanbieders waar het gezinshuis mee samenwerkt. Naast de IT-systemen van de hoofdzorgaanbieders, gebruikt elk gezinshuis ook zijn eigen IT-

⁶² Alle gemeenten die aangesloten zijn bij samen14 maken gebruik van het IT-systeem Viscoso

systemen voor de verwerking van persoonsgegevens. In figuur 4 kunt u zien welke IT-systemen dit zijn.

De gezinshuizen maken gebruik van *WhatsApp*, e-mail en bellen om het netwerk van de jongeren die bij hen geplaatst zijn op de hoogte te houden, en om snel contact te krijgen met de hoofdzorgaanbieder. Wat betreft e-mail, maakt elk gezinshuis gebruik van zijn eigen e-mailprovider. Dit betekent dat er in de praktijk veel verschillende e-mailproviders gebruikt worden, te denken valt aan *Hotmail*, *Gmail*, *Live* maar ook *@gezinshuis.com*. De gezinshuizen geven zelf al aan dat veel hoofdzorgaanbieders willen dat zij de mail van de hoofdzorgaanbieder gaan gebruiken. De gezinshuizen zien hier echter niets in, omdat dat voor sommige gezinshuizen betekent dat zij meerdere mailadressen moeten gebruiken. Toch geeft een aantal gezinshuizen wel aan dat zij bang zijn dat hun e-mail niet voldoende beveiligd is.

Google OneDrive, de eigen website en *Dropbox Business*, worden gebruikt om back-ups in op te slaan, de gezinshuizen die bestaan uit meerder locaties (gezinshuizen 4 en 7) gebruiken dit ook zodat iedereen die bij de gegevens moet hier ook bij kan. Deze middelen hebben zij allemaal beveiligd met een wachtwoord en inlogcode. Gezinshuis 1 maakt gebruik van hun eigen website als back-up, op hun website hebben zij een verborgen link, die beveiligd is met wachtwoord en inlogcode. Alleen de gezinshuismedewerkers kunnen deze verborgen link zien en openen en ook alleen zij kunnen hier dan gegevens in opslaan.

ONS van Nedap is een systeem dat speciaal is ontwikkeld voor instellingen of instanties die zorg verlenen en is een digitaal systeem waar gegevens in verwerkt worden. Dit systeem wordt gebruikt door gezinshuis 2, in *ONS* bewaren zij een back-up van hun gegevens. Daarnaast gebruiken zij dit systeem om hun eigen administratie in op te slaan en te bewerken.

Veel van de persoonsgegevens die verwerkt worden door de gezinshuizen gaat al digitaal. Echter krijgen zij nog een enkele keer persoonsgegevens via de post toegestuurd. Eén van de gezinshuizen geeft aan dat zij het versturen van persoonsgegevens via de post een risico vinden. Dit omdat de post makkelijk te onderscheppen is door een medewerker van de postdienst, maar ook omdat er vaak een envelop wordt gebruikt met duidelijk opdruk van de organisatie die het

poststuk verstuurt. Het logo van een organisatie kan ervoor zorgen dat mensen de post sneller zullen openen omdat het meteen opvalt dat het om persoonlijke informatie gaat.⁶³

5.1.2 Tussenconclusie

In de wet- en regelgeving is niets opgenomen over de hoeveelheid IT-systemen of welke IT-systemen gebruikt mogen worden. Wel wordt er gesproken van *gegevensminimalisatie*, dit houdt in dat er zo min mogelijk gegevens verwerkt mogen worden, maar ook dat de gegevens zo min mogelijk door verwerkt mogen worden. De gezinshuizen verwerken nu gegevens voor de administratie van de hoofdzorgaanbieder, maar ook voor hun eigen administratie. Dit houdt in dat sommige gegevens twee keer en misschien wel vaker worden verwerkt.

Alle gezinshuizen maken gebruik van e-mail om gegevens uit te wisselen met gedragswetenschappers of het netwerk van de jongere. Toch zijn er nog veel vragen over de veiligheid van de e-mailproviders die gebruikt worden door de gezinshuizen. Hoofdzorgaanbieders willen dat de gezinshuizen een algemene e-mailprovider gaan gebruiken welke alle gezinshuizen dan moeten gebruiken.⁶⁴

De gezinshuizen maken gebruik van heel veel verschillende systemen en methodes om gegevens te verwerken. Hierdoor gaan sommige gegevens over meerdere schijven, maar worden gegevens ook op meerdere plekken bewaard. Dit alles vergroot de kans op een datalek, des te vaker gegevens verwerkt worden hoe groter de kans op een datalek.

5.2 Beveiliging persoonsgegevens in verband met de verwerking hiervan.

De AVG stelt dat de beveiliging van persoonsgegevens passend moet zijn, dit houdt in dat de vorm van beveiliging aansluit op de hoeveelheid en het soort persoonsgegevens die verwerkt worden. Des te meer persoonsgegevens verwerkt worden des te hoger het beveiligingsniveau hoort te zijn. Worden er veel bijzondere persoonsgegevens verzameld dan zal het beveiligingsniveau ook hoger moeten zijn.⁶⁵

Voor de beveiliging van de persoonsgegevens maken de gezinshuizen gebruik van veel verschillende methoden. In deze paragraaf wordt gekeken hoe de IT-systemen die gebruikt worden bij de verwerking van persoonsgegevens beveiligd zijn. Ook wordt er gekeken naar de beveiliging van de hardcopy persoonsgegevens, hoe worden deze bewaard en vernietigd.

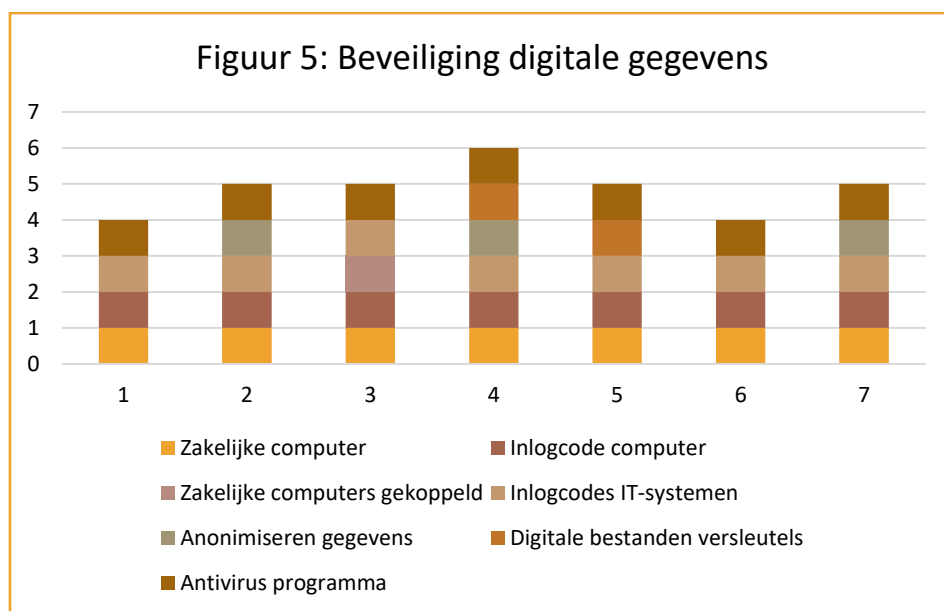
5.2.1 Welke methoden worden er gebruikt om de digitale persoonsgegevens te beveiligen?

Elk gezinshuis heeft zijn eigen manier om de digitale gegevens te beveiligen. Zoals te zien is in figuur 5 (zie hieronder), maken alle gezinshuizen gebruik van een zakelijke computer. Deze computer wordt alleen gebruikt voor de zakelijke administratie van het gezinshuis. Alle gezinshuizen hebben hun computer beveiligd met een antivirusprogramma. Twee van de zeven gezinshuizen heeft voor het beveiligen van de computer een ICT-er ingeschakeld, die het systeem beveiligt en dit ook up-to-date houdt. Andere gezinshuizen maken gebruik van 'standaard' antivirusprogramma's zoals McAfee en AVAST. Alle computers die door de gezinshuizen gebruikt worden voor de administratie van het gezinshuis zijn vergrendeld met een inlogcode en wachtwoord.

⁶³ Interview gezinshuis 3, gezinshuisouder, 3 oktober 2017

⁶⁴ Anita Redder, Beleidsmedewerker maatschappelijke ondersteuning gemeente Enschede, 9 maart 2018 & Linda van Benthem, Gezinshulpverlener Ambiq, 11 januari 2018.

⁶⁵ Zie paragraaf 3.1.3

Naast de zakelijke computers die op verschillende manieren beveiligd zijn, maken de gezinshuizen gebruik van andere methoden om de digitale gegevens te beveiligen. Een van deze methoden is het anonimiseren van gegevens. Drie van de zeven gezinshuizen maken hier gebruik van. Zij vermelden nooit de volledige naam van een jongere, maar altijd initialen. Maar twee van de zeven gezinshuizen versleutelen bestanden die zij via de mail versturen met een wachtwoord. Dit houdt in dat degene die het bestand ontvangt, eerst het wachtwoord moet hebben en moet invoeren voordat het bestand geopend kan worden.

Gezinshuis 3 heeft zijn zakelijk computers aan elkaar gekoppeld om op deze manier alle gegevens op elke locatie bij de hand te hebben. Door het koppelen van de computers hoeft er niets in de Cloud opgeslagen te worden.

Het anonimiseren van gegevens is een vorm van beveiliging die in de AVG is opgenomen. Wat op valt is dat maar drie van de zeven gezinshuizen de gegevens van de jongere anonimiseren.

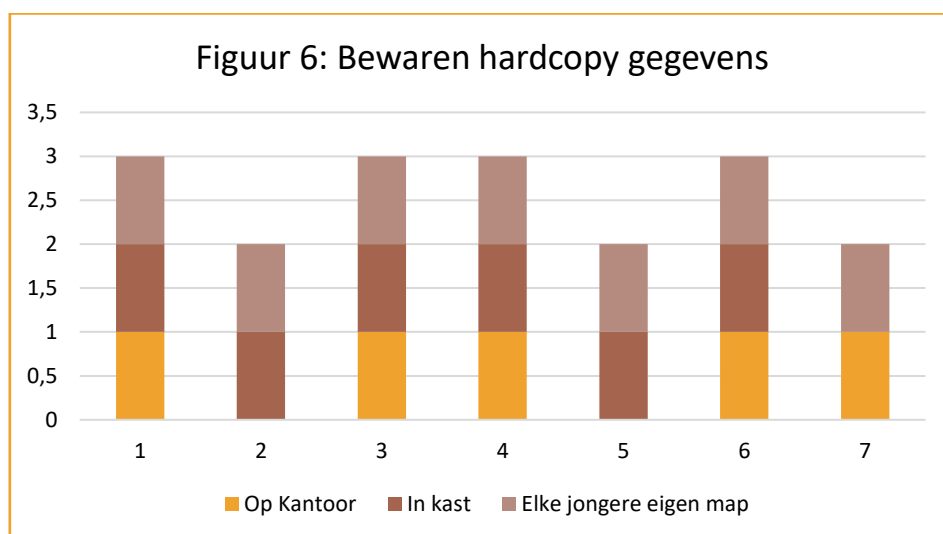
Tijdens de interviews heb ik de gezinshuizen ook gevraagd naar de *Verklaring omtrent gedrag* (hierna: VOG); alle medewerkers van een gezinshuis moeten in het bezit zijn van een geldig VOG (artikel 4.1.6 Jw)⁶⁶. De gezinshuizen die mee hebben gewerkt aan dit onderzoek voldoen allemaal aan deze eis. Wel geeft vier van de zeven gezinshuizen aan dat ze de VOG-eis een wassen neus vinden. De VOG hoeft alleen bij aanvang van een dienstverband te worden aangevraagd en daarna niet meer. Ook geven de gezinshuizen aan dat zij de toetsing van het VOG te summier vinden, deze moet breder omdat de taken als medewerker van een gezinshuis ook heel breed zijn en omdat je werkt met jongeren.

5.2.2 Welke methoden worden er gebruikt om de hardcopy persoonsgegevens te beveiligen?

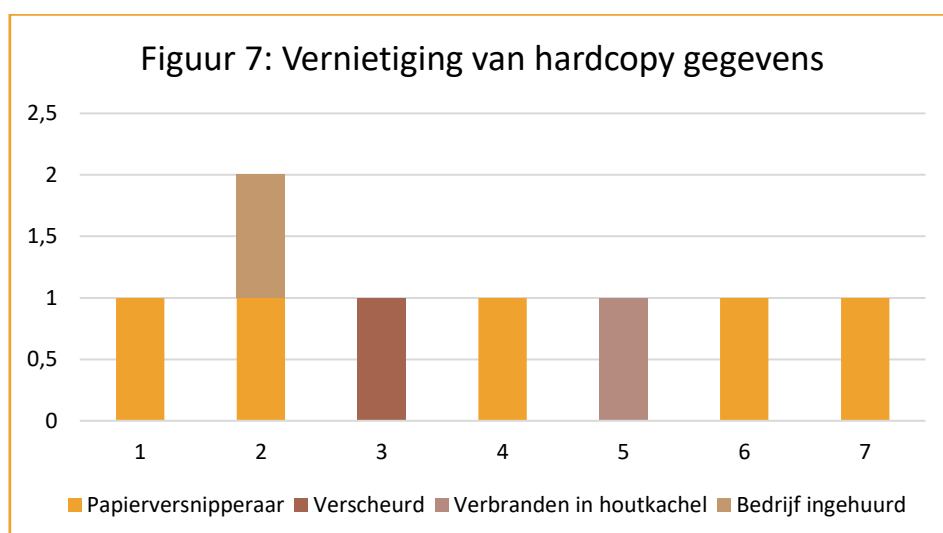
Ook voor het beveiligen van hardcopy gegevens heeft elk gezinshuis zijn eigen methode (zie figuur zes). Alle gezinshuizen bewaren de hardcopy gegevens in een kast die op slot kan. Het verschilt per gezinshuis waar deze kast staat, bij vijf van de zeven gezinshuizen staat de kast op kantoor, dit kantoor kan op slot. Bij de overige gezinshuizen staat de kast boven of in de gang, de kast kan op slot en de sleutel wordt bewaard door de gezinshuisouders.

⁶⁶ De jeugdhulpaanbieder en de gecertificeerde instelling zijn in het bezit van een verklaring omtrent het gedrag als bedoeld in artikel 28 van de Wet justitiële en strafvorderlijke gegevens van personen die in hun opdracht beroepsmatig of niet incidenteel als vrijwilliger in contact kunnen komen met jeugdigen of ouders aan wie de jeugdhulpaanbieder jeugdhulp verleent of aan wie een kinderschermingsmaatregel of jeugdreclassering is opgelegd.

Alle gegevens van de jongere wordt in zijn of haar eigen map bewaard, dit om te voorkomen dat gegevens van de ene jongere bij de andere jongere terecht komt.

Het vernietigen van hardcopy gegevens wordt door de meeste gezinshuizen gedaan door middel van een papierversnipperaar (zie figuur zeven). Er is één gezinshuis dat gebruik maakt van de houtkachel om hardcopy gegevens te vernietigen. Een ander gezinshuis heeft een bedrijf ingeschakeld, dit bedrijf levert een container met een brievenbussleuf. Deze container heeft een slot, dat ervoor zorgt dat de containerklep nooit geopend kan worden. De sleutel wordt bewaard door de gezinshuisouder. In de container worden alle hardcopy gegevens die vernietigd moeten worden gegooid, het bedrijf dat de container levert vernietigt vervolgens alle gegevens met een grote papierversnipperaar. Als laatste is er nog één gezinshuis dat alle gegevens handmatig verscheurt, de papierstukjes worden zo klein mogelijk verscheurd.

5.2.3 Tussenconclusie

Eerder in dit hoofdstuk (paragraaf 5.2) is er al verwezen naar de wetten en regels die de AVG stelt voor de beveiliging van persoonsgegevens. De AVG stelt dat de beveiliging van persoonsgegevens passend moeten zijn, de beveiliging moeten aansluiten bij de hoeveelheid en het soort persoonsgegevens die verwerkt worden.

Doordat gezinshuizen veel persoonsgegevens verwerken en daarnaast vaak ook bijzondere persoonsgegevens verwerken, moet het beveiligingsniveau hierop aangepast worden, of te wel het beveiligingsniveau moet hoog zijn.

Ook wat betreft kleine handelingen om de gegevens te beveiligen, kan er bij de gezinshuizen nog een grote stap gemaakt worden. Het anonimiseren van gegevens is bijvoorbeeld iets wat elk gezinshuis toe kan passen om zijn gegevens te beveiligen.

Wanneer er gekeken wordt naar de vormen van beveiliging die de gezinshuizen toe passen, zijn deze niet altijd op een hoog niveau. Wordt er bijvoorbeeld gekeken naar de antivirusprogramma's die gebruikt worden, dan zijn dit niet in alle gevallen programma's die duidelijk een hoog beschermingsniveau toepassen⁶⁷. Ook het vernietigen van persoonsgegevens kan beter, zo is het verscheuren van gegevens niet voldoende, als iemand echt wil kan hij of zij nog de gescheurde stukken aan elkaar plakken om zo te lezen wat er in de brief stond.

---

⁶⁷ Blijkt uit verschillende onderzoeken van de Consumentenbond.

Hoofdstuk 6: conclusies en aanbevelingen

In dit hoofdstuk wordt de eindconclusie van dit onderzoek beschreven. In de voorgaande hoofdstukken⁶⁸ zijn er al conclusies getrokken met betrekking tot de onderzoeksvragen die gesteld zijn voor dit onderzoek. In dit hoofdstuk zullen de conclusies bij elkaar gebracht worden en hier zal dan een eenduidige conclusie uit voortvloeien.

Verder zal in dit hoofdstuk ook de aanbeveling besproken worden, het gaat hierbij om de vraag wat de gezinshuizen kunnen doen om de verwerking van persoonsgegevens veiliger te maken.

6.1 Conclusie

De privacyrisico's die bij de gezinshuizen ontstaan, ontstaan vooral door onwetendheid van de huidige wet- en regelgeving. Zo blijkt in hoofdstuk 4.1.3 en hoofdstuk 4.2.3 dat een deel van de gezinshuizen aangeeft gegevens niet verder te verwerken, maar zij delen deze gegevens wel zonder meer met gemeenten en scholen. Ook het delen van gegevens valt volgens artikel 4 lid 2 AVG onder verwerking van persoonsgegevens.

Daarnaast is er te weinig eenduidigheid voor wat betreft de verwerking en de beveiliging van persoonsgegevens.⁶⁹ Het ene gezinshuis verwerkt veel meer gegevens dan het andere gezinshuis. Zo komt er uit de interviews naar voren dat sommige gezinshuizen wel gegevens zoals, incidenten, evaluaties of observaties en gespreksverslagen verwerken en andere gezinshuizen dit niet doen.

In hoofdstuk 5.2.1 komt naar voren dat de beveiliging van de gegevens door elk gezinshuis op een andere manier wordt gedaan. Het ene gezinshuis gebruikt bijvoorbeeld een ICT'er om alle computers en het netwerk te beveiligen, andere gezinshuizen doen dit enkel door middel van een antivirusprogramma zoals *McAfee*.

Wat betreft het gebruik van e-mail voor het delen van gegevens blijkt dat hier vanuit de gezinshuizen maar ook vanuit *Ambiq* en de *gemeente Enschede* veel vraagtekens bij gezet worden.⁷⁰ Zowel de gezinshuizen als *Ambiq* en de *gemeente Enschede* vinden het makkelijk om e-mail te gebruiken om op een snelle manier gegevens uit te wisselen. Wel zetten zij hier allemaal de kanttekening bij dat zij niet verwachten dat de e-mail voldoende beveiligd is. Dit komt doordat elk gezinshuis zelf een e-mail provider mag kiezen en mag gebruiken en omdat niet elk gezinshuis zijn of haar e-mail verder beveiligt.

De eindconclusie van dit onderzoek is dat niet alle gezinshuizen duidelijk hebben wat er onder gegevensverwerking wordt verstaan. Dat de gezinshuizen onvoldoende op de hoogte zijn van de huidige wet- en regelgeving en er hierdoor fouten kunnen ontstaan. En dat er geen eenduidige lijn wordt gehanteerd wat betreft het verwerken van gegevens en het beveiligen van deze gegevens.

6.2 Aanbevelingen

6.2.1 Eenheid systemen

Uit het onderzoek⁷¹ is naar voren gekomen dat de gezinshuizen veel verschillende methoden en systemen gebruiken om persoonsgegevens te verwerken. Dit zorgt ervoor dat persoonsgegevens over veel verschillende schijven verwerkt worden. Om dit te verminderen is het noodzakelijk dat er meer eenheid komt in de systemen en methoden die gebruikt mogen worden. Om deze eenheid te creëren kan er gebruik worden gemaakt van één programma dat alle gezinshuizen

⁶⁸ Hoofdstukken 4 en 5

⁶⁹ Zie hoofdstuk 4.1.3

⁷⁰ Zie hoofdstuk 5.1.1 pagina 31 onder figuur 4

⁷¹ Zie hoofdstuk 5.1.1 figuur 3 en 4

kunnen gebruiken voor hun eigen administratie, en waarin zij veilig een back-up van de persoonsgegevens kunnen maken.

De gemeente Enschede geeft al aan dat zij heel graag één programma wil gebruiken voor de verwerking van persoonsgegevens waarin de gezinshuizen ook zelf gegevens in kunnen verwerken. Wanneer dit per gemeente wordt gedaan krijgt een gezinshuis nog veel verschillende systemen waar zij mee moet werken.

Er kan vanuit *gezinshuis.com* of *de Rudolphstichting* een programma opgezet worden waarin gezinshuizen persoonsgegevens kunnen verwerken. Gezinshuizen moeten via dit programma andere externe organisaties kunnen uitnodigen om ook gegevens te verwerken van jongeren in dit programma. Het gebruik van één programma voor gezinshuizen en externe organisaties zal er voor zorgen dat persoonsgegevens maar eenmalig verwerkt hoeven te worden en dat alle betrokken organisaties ook alle gegevens in kunnen zien. Op deze manier hoeven gegevens niet meer over verschillende schijven verwerkt te worden, wat er vervolgens voor zal zorgen dat er minder kans op een privacyrisico is.

Uit de interviews is ook naar voren gekomen dat er te veel verschillende e-mailproviders gebruikt worden door de gezinshuizen⁷². *Gemeente Enschede* gaf hiervoor een goede oplossing, *ZorgMail*. *Zorgmail* is een e-mail provider voor de zorg, naast e-mail bieden zij een pakket aan waarin de e-mail, chat, beeldbellen en FileTransfer in geregeld is. Via *ZorgMail* kan er dus gebruik worden gemaakt van één e-mailadres door de gezinshuizen dat een hoog beveiligingsniveau heeft. Er zal nog wel onderzocht moeten worden of andere organisaties waar de gezinshuizen mee samenwerken ook met *ZorgMail* willen werken.

6.2.2 Eisen verwerking en beveiliging

Beveiliging is sinds de invoering van de Wet Datalek een belangrijk onderdeel geworden van de privacywetgeving. Om een datalek te voorkomen is het van belang dat persoonsgegevens voldoende beveiligd zijn. Omdat gezinshuizen vaak bijzonder persoonsgegevens verwerken zal het beveiligingsniveau van de persoonsgegevens hoog moeten zijn⁷³. Het gebruik van bijvoorbeeld *McAfee* ter beveiliging van de computer tegen virussen is dan niet voldoende.

Naast het feit dat niet alle gezinshuizen een voldoende beveiligingsniveau gebruiken, gebruikt elk gezinshuis ook nog eens een andere methode om gegevens te beveiligen. Hier moet meer eenheid in komen. Dit kan gedaan worden door een beveiligingsprotocol op te stellen dat elk jaar gecontroleerd wordt. In dit beveiligingsprotocol moeten de beveiligingsniveaus voor computers, hardcopy gegevens en digitale gegevens opgenomen worden. Daarnaast moet er ook gekeken worden naar de minimale beveiliging zoals; anonimiseren van gegevens, versleutelen van bestanden die via de mail worden verzonden.

Ook *gezinshuis.com* of *de Rudolphstichting* kunnen bijdragen aan de beveiliging bij gezinshuizen. Zij zouden bijvoorbeeld een gedragscode kunnen opstellen, waar de gezinshuizen zich bij aan kunnen sluiten. Het aansluiten bij een gedragscode is iets dat de AVG ziet als een voldoende vorm van beveiliging⁷⁴. Deze gedragscode moet dan wel voldoen aan de eisen van art. 40 lid 2 AVG.

6.2.3 Eenheid gegevens verwerking

De gezinshuizen maken allemaal gebruik van het kwaliteitskader dat voortvloeit uit het *ISO 9001 Keurmerk*, dit moet er voor zorgen dat de gezinshuizen allemaal dezelfde type gegevens verwerken. Dit is nu niet het geval, niet alle gezinshuizen verwerken namelijk gegevens zoals incidenten en observaties⁷⁵. Om duidelijk te krijgen waarom niet alle gezinshuizen dit doen, zal er verder onderzoek nodig zijn.

⁷² Zie hoofdstuk 5.1.1 pagina 30 onder figuur 4

⁷³ Zie hoofdstuk 4.2.2 figuur 2

⁷⁴ Overweging 98 AVG

⁷⁵ Zie hoofdstuk 4.2.1 figuur 1

Toch moet er ook op dit moment al meer eenheid verkregen kunnen worden in het verwerken van persoonsgegevens. Dit kan gedaan worden door een duidelijke richtlijn waarin is opgenomen welke gegevens een gezinshuis minimaal moet verwerken en welke gegevens een gezinshuis maximaal mag verwerken. De minimale grens kan dan zijn: de basisgegevens van de jongere en het behandelplan. De maximale grens kan dan zijn: basisgegevens en persoonsgegevens van jongere, het behandelplan, het zorgplan, incidenten, observaties en gespreksverslagen. Hierbij moet wel duidelijk vernoemd worden wat de termen persoonsgegevens, basisgegevens, behandelplan, zorgplan, incidenten, observaties en gespreksverslagen inhouden en welke gegevens hierbij passen.

6.2.4 Kennis vergaren

Om alle bovenstaande aanbevelingen te kunnen doorvoeren binnen de gezinshuizen, is het noodzakelijk dat de gezinshuizen meer kennis krijgen van de huidige privacy wet- en regelgeving. De gezinshuizen geven zelf al aan dat zij hier onvoldoende kennis over hebben. Ondanks dit gebrek aan kennis verwerken zij wel veel persoonsgegevens. Het is dan ook van belang voor een wettelijke correcte verwerking van persoonsgegevens dat de gezinshuizen meer kennis op doen over de wet- en regelgeving. De kennis die de gezinshuizen op moeten doen is:

- 1) Wat zijn persoonsgegevens en wat zijn bijzondere persoonsgegevens?
- 2) Wat is gegevensverwerking?
- 3) Welke mate van beveiliging moet toegepast worden?

De kennis over deze onderwerpen kan opgedaan worden door een cursus/training aan te bieden aan de gezinshuizen. Deze cursus/training zal minimaal bij het starten van een gezinshuis aangeboden moeten worden. Omdat de privacywetgeving veel aan het veranderen is, is het raadzaam om deze cursus/training minimaal een keer in het jaar aan te bieden aan de gezinshuizen. Op deze manier blijft de kennis up to date en kunnen ze hun kennis ook weer opfrissen.

Literatuurlijst

Bronvermelding

Baracs & de Jong 2016

M.N. Baracs & A. de Jong. *Mijn belang voorop, ontwikkelingen in de jeugdzorg 2016* (p.31). Geraadpleegd op 23 mei 2017, van: <https://www.dekinderombudsman.nl/ul/cms/fckuploaded/2016.KOM017%20mijn%20belang%20voorop.pdf>

Gezinshuis.com 2017

Gezinshuis.com. *Over gezinshuizen, wat is een gezinshuis?.* Geraadpleegd op 6 december 2017 van: <https://www.gezinshuis.com/over-gezinshuizen>

Inspectie jeugdzorg 2016

Inspectie jeugdzorg 2016, *Verantwoorde hulp voor jeugd in gezinshuizen*. Utrecht, september 2016. P. 14-15

Jeugdzorg Nederland 2016

Jeugdzorg Nederland. *Privacyreglement cliëntgegevens*. Geraadpleegd op 10-01-2018, van: <https://www.jeugdzorgnederland.nl/wp-content/uploads/2017/03/2016-privacyreglement-gecertificeerde-instelling-versie-2-0-11-februari-2016.pdf>

Jeugdzorg Nederland 2017a

Jeugdzorg Nederland. *Onze leden*. Geraadpleegd op 10-01-2018, van: <https://www.jeugdzorgnederland.nl/onze-leden/>

Jeugdzorg Nederland 2017b

Jeugdzorg Nederland. *Over ons*. Geraadpleegd op 10-01-2018, van: <https://www.jeugdzorgnederland.nl/over-ons/jeugdzorg-nederland/>

Kamerstukken II 1997/98, 25 892, nr. 3, (MvT)

Memorie van toelichting wet bescherming persoonsgegevens

Kamerstukken II 2013/2014, 33 684 (MvT)

Memorie van toelichting Jeugdwet

Kamerstukken II 2014/15, 33 662 nr. 9 (MvT)

F. Teeven, *de Telecommunicatiewet in verband met de invoering van een meldplicht bij de doorbreking van maatregelen voor de beveiliging van persoonsgegevens (meldplicht datalekken)*, 2014, Overheid.nl

Kamerstukken II 2016/679, (MVT)

Memorie van toelichting Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming.

Kamerstukken II 2017/18, 34851, 3

Memorie van toelichting Algemene verordening gegevensbescherming.

Katus & Zwenne 2010

S.H. Katus & G.J. Zwenne, *Commentaar bij artikel 12 Wbp*, 2010, navigator.nl

Ministerie van justitie en veiligheid 2017

B.W. Schermer, D. Hagenauw, N. Falot 2017, Handleiding *Algemene verordening gegevensbescherming en Uitvoeringswet Algemene verordening en Uitvoeringswet Algemene verordening gegevensbescherming*. Den Haag, ministerie van Justitie en Veiligheid

Nederlands Jeugd Instituut 2013

M. de Baat & T. Berg-le Clercq. *Wet werkt in gezinshuizen?* Nederlands Jeugdinstituut, augustus 2013.

N. Verhoeven 2011

N. Verhoeven, *Wat is onderzoek? Praktijkboek methoden en technieken voor het hoger onderwijs*, Den Haag: Boom Lemma 2011

Richtlijnenjeugdhulp 2016

Richtlijnen jeugdhulp. *Interventies voor veiligheid en herstel, kinderbeschermingsmaatregelen*. Geraadpleegd op 30 januari 2018, van: <http://richtlijnenjeugdhulp.nl/kindermishandeling/interventies-voor-veiligheid-en-herstel/kinderbeschermingsmaatregelen/>

Richtlijnenjeugdhulp 2017

Richtlijnen jeugdhulp. *Crisisplaatsing*. Geraadpleegd op 15 april 2018, van: <http://richtlijnenjeugdhulp.nl/crisisplaatsing/inleiding/>

Roosendaal 2017

A. Roosendaal, *Commentaar bij artikel 13 Wbp*, 2017, navigator.nl

Scheepers, Tobi, Boeije, Red 2016

P. Scheepers, H. Tobi, H. Boeije & Red, *Onderzoeksmethoden*, Den Haag: Boom Lemma 2016

Stichting Privacy 2016

J. Bootsma & G. van Engelen, *De geheimen van de keukentafel; een veldonderzoek naar de privacyveiligheid binnen de jeugdzorg*. Stichting privacy, voorjaar 2016

Verordening EU 2016/679

Verordening EU 2016/679 VAN HET EUROPEES PARLEMENT EN DE RAAD van 27 april 2016 betreffende de bescherming van natuurlijke personen in verband met de verwerking van persoonsgegevens en betreffende het vrije verkeer van die gegevens en tot intrekking van Richtlijn 95/46/EG (algemene verordening gegevensbescherming)

Vlaardingerbroek 2017

P. Vlaardingerbroek, *Commentaar bij artikel 7.4.0 Jeugdwet*, 2017, navigator.nl

Winkel 2016

A. Winkel. *Gezinshuizen (crisis)*. Stek Jeugdhulp, p. 1-3

Naslag werken

Autoriteit persoonsgegevens 2016

Autoriteit persoonsgegevens. *Verwerking van persoonsgegevens in het sociaal domein: De rol van toestemming*. Geraadpleegd op 6 december 2017, van:

https://autoriteitpersoonsgegevens.nl/sites/default/files/atoms/files/rapport_de_rol_van_toestemming_in_het_sociaal_domein.pdf

Berkvens en Jakimowicz 2016

J. Berkvens en C. Jakimowicz 2016, *Tekstuitgave Privacyverordening, met geïntegreerde overwegingen Wbp- en Richtlijn 95/46/EG-teksten en verwijstabellen*. Den Haag: Boom Juridisch, 2016.

Consumentenbond 2017

Consumentenbond 2017. *De beste antivirusscanner*. Geraadpleegd op 12 maart 2018, van: <https://www.consumentenbond.nl/virusscanner/beste>

Hendriks en James 2016

Hendriks en James 2016, *De Wet bescherming persoonsgegevens*. Amsterdam: deLex, 2016. P. 12

Kranenborg & Verhey 2011

H.R. Kranenborg & L.F.M. Verhey, *Wet bescherming persoonsgegevens in Europees perspectief*, Maastricht: Wolters Kluwer 2011.

Menger, Krechtig, Bosker (Red.) 2014

A. Menger, L. Krechtig, J. Bosker (Red.), *Werken in gedwongen kader, methodiek voor het forensische sociaal werk*, Amsterdam: SWP 2014

Rijksoverheid 2017

Rijksoverheid. *Pleegzorg of gezinshuis*. Geraadpleegd op 15 februari 2017, van: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/pleegzorg/inhoud/pleegzorg-of-gezinshuis>

Rijksoverheid, 2009

Rijksoverheid 2009, *Rapport gewoon doen beschermen van veiligheid en persoonlijke levenssfeer*. Den Haag: Ministerie van Justitie en veiligheid, april 2009.

Van der Jagt 2017

F.C. van der Jagt, *Commentaar bij artikel 14 Wbp*, 2017, navigators.nl

Van der Meulen & Lodder 2014

N. S. van der Meulen & A. R. Lodder. *Cybersecurity*. Geraadpleegd op 12 juli 2017, van: <http://dare.ubvu.vu.nl/bitstream/handle/1871/49680/rc2014%20H13%20Van%20der%20Meulen%20Lodder%20Cybersecurity%20final.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Bijlage 1

Samenvatting 2

Het onderzoek dat voor u ligt is een onderzoek dat gericht is op de privacy veiligheid binnen de gezinshuizen uit de regio Twente. In dit onderzoek komen veel verschillende juridische termen voor. In deze samenvatting hoop ik u meer inzicht te geven in deze juridische termen. Want wat zijn nu eigenlijk privacyrisico's en wat is gegevensverwerking?

Dit onderzoek draait om de probleemstelling: *Welke privacyrisico's spelen er bij de gezinshuizen in de regio Twente en hoe kunnen deze verminderd worden?* Bij het verwerken van gegevens van een cliënt kunnen er fouten ontstaan, deze fouten kunnen ertoe leiden dat andere mensen gegevens van de cliënt kunnen lezen. Alle fouten die ertoe leiden dat gegevens van een cliënt in te lezen zijn door niet bevoegde personen, zijn privacyrisico's.

Deze privacyrisico's kunnen ontstaan bij de verwerking van gegevens van de cliënt, bij verwerking moet gedacht worden aan elke handeling die gedaan wordt met de gegevens van de cliënt. Het draait hierbij dus niet alleen om het versturen, ontvangen of aanpassen van gegevens, maar ook het lezen of opslaan van gegevens.

Een andere manier waarop privacyrisico's kunnen ontstaan, is wanneer de gegevens van de cliënt niet voldoende zijn beveiligd. Het niet voldoende beveiligen van gegevens kan er namelijk toe leiden dat er een datalek ontstaat. Hierbij kunt u denken aan het hacken van een computersysteem waardoor alle gegevens uit dit systeem op straat liggen of gegevens na de verkeerde persoon sturen waardoor deze persoon de gegevens in kan lezen.

Hoe kunt u er dan voor zorgen dat de kans op privacyrisico's zo klein mogelijk is. Dit kan door bewustwording van de huidige wet- en regelgeving en deze wet- en regelgeving ook bewust toepassen. Door het in voldoende mate beveiligen van privacygevoelige gegevens.

Wanneer privacygevoelige gegevens voldoende beveiligd zijn is afhankelijk van de gevolgen die bijvoorbeeld het lekken van deze gegevens kan hebben voor de cliënt waar deze gegevens van zijn. De gezinshuizen verwerken over het algemeen zeer gevoelige informatie over een jongere, om deze reden zal de beveiliging van deze informatie ook zeer goed moeten zijn. Dit houdt in dat er op een professionele manier om gegaan moet worden met deze beveiliging. Er kan bijvoorbeeld een ICT'er ingehuurd worden om de digitale gegevens te beveiligen. Voor het beveiligen van hardcopy gegevens kan er bijvoorbeeld een bedrijf ingehuurd worden die de gegevens vernietigt.

Bewustwording van de wet- en regelgeving kan door bijvoorbeeld het volgen van een training of cursus over het onderwerp privacy veiligheid verbeterd worden. Bewustwording is niet voldoende, de wet- en regelgeving moet ook bewust toegepast worden. Dit kan door het volgen van een richtlijn of een protocol bij het verwerken van gegevens.

Bijlage 2

Interview vragenlijst gezinshuizen, Rudolphstichting en Gezinshuis.com

Voordat ik met dit onderzoek begon, wist ik nog niets van gezinshuizen. Op dit moment heb ik al wat meer kennis op kunnen doen over de gezinshuizen en wat zij doen. Ik zou nog wel graag wat meer informatie willen over uw gezinshuis.

1. Hoeveel kinderen vangen jullie op in dit gezinshuis?
2. Hoeveel begeleiders en ondersteunend personeel werken er bij jullie binnen het gezinshuis?
3. Met hoeveel externe organisaties werken jullie samen?

Voor mijn opleiding doe ik onderzoek naar de verwerking van persoonsgegevens. Het gaat hierbij vooral om de incorrecte verwerking van deze gegevens en welke risico's er dan ontstaan. De volgende vragen zullen gaan over middelen die gebruikt kunnen worden om deze risico's te verminderen. De eerste paar vragen zullen gaan over hardcopy gegevens, daarna zullen een aantal vragen volgen over gegevens die bewaard worden op de computer.

1. Wanneer jullie hardcopy gegevens bewaren, worden deze dan bewaard in een afgesloten kast, met slot?
2. Maken jullie gebruik van een papierversnipperaars om oude gegevens te vernietigen?
3. Zijn er andere manieren waarop jullie hardcopy gegevens beveiligen tegen privacy schending?
4. Maken jullie gebruik van antivirusprogramma's om de digitale gegevens te beveiligen?
5. Van welke IT-systemen maken jullie zoal gebruik bij het verwerken van persoonlijke gegevens?
6. Maken jullie ook gebruik van e-mail om gegevens met anderen uit te wisselen?
7. Hoe worden de IT-systemen en het e-mail verkeer beveiligd tegen enige inbreuk?
8. Maken jullie gebruik van andere manieren om de digitale gegevens te beveiligen?
9. Zijn er nog andere programma's waar jullie gebruik van maken voor het verwerken of delen van gegevens?
10. Kan er een risico's ontstaan bij het gebruiken van deze programma's?
11. Hebben jullie wel eens problemen ondervonden met de verschillende programma's en systemen die er gebruikt worden voor het verwerken van de persoonsgegevens.

Jullie werken samen met andere organisaties om de zorg die de jongere heeft kunnen bieden. Deze organisaties maken allemaal gebruik van de gegevens van de jongere om deze de zorg te kunnen bieden die hij nodig heeft. De volgende vragen zullen gaan over het samenwerken met andere organisaties en het patiëntendossier dat gebruikt wordt voor het bieden van zorg.

1. Welke gegevens worden er allemaal opgenomen in het patiëntendossier van een jongere?
2. Worden er ook gegevens zoals, etniciteit, afkomst, geloofsovertuiging opgeslagen in deze patiëntendossiers?
3. Zijn al deze gegevens noodzakelijk voor het verlenen van goede zorg?
4. Worden deze gegevens op één centrale plaats bewaard, of heeft elke instantie zijn eigen systeem/plek om deze gegevens te bewaren?
5. Hebben jullie verbeterpunten met betrekking tot de samenwerking met andere organisaties, en de uitwisseling van gegevens met deze organisaties?

6. Wanneer er meerder organisaties betrokken zijn bij de zorg voor de jongere, kunnen al deze organisaties dan ook het patiëntendossier inzien en bewerken?
7. De personen die het patiëntendossier in kunnen zien en deze mogen bewerken, zijn zij ook allemaal in het bezit van een geldend VOG?
8. Heeft u zelf nog problemen waar u tegen aanloopt bij de samenwerking met andere organisaties, omtrent het delen van gegevens?

De overheid is al jaren bezig om organisaties aan te sturen op een beter of ander privacy beleid. Zelf heeft de regering in de afgelopen jaren al meerder wijzigingen aangebracht in de privacy wetgeving. De volgende vragen zullen gaan over het privacy beleid binnen uw organisatie.

1. Maken jullie binnen de organisatie gebruik van een informeel privacy beleid?
2. Hoe ziet dit beleid eruit, en word deze in de praktijk toegepast?
3. Zijn er dingen die u anders zou willen zien binnen dit beleid?
4. Zijn er volgens u verbeter punten met betrekking tot het huidige beleid?

Als allerlaatste, wil ik nog een vraag stellen met betrekking tot de verwerking van dit interview. Aangezien mijn onderzoek gaat over privacy, wil ik graag weten of ik namen mag noemen in mijn onderzoek? Of wilt u liever anoniem blijven?

Interview gemeente Enschede

Samenwerking.

De gezinshuizen vallen binnen de wet jeugdzorg, waar de gemeente sinds 2015 verantwoordelijk voor is. Hoe wordt er binnen de gemeente Enschede invulling gegeven aan de samenwerkingsverbanden met jeugdzorg organisaties en gezinshuizen.

1. Met hoeveel verschillende jeugdzorg organisaties werken jullie samen? Welke zijn dit?
2. Hebben jullie ook gezinshuizen waar jullie zelf rechtstreeks mee samen werken, zonder tussenkomst van een jeugdzorg organisatie?
3. Zijn er eisen die jullie stellen aan de gezinshuizen waar jullie mee samenwerken, zo ja welke zijn dit?
4. Hoe verloopt de samenwerking met de gezinshuizen, wat is jullie rol binnen die samenwerking?
5. Merken jullie verschil in de samenwerking met jeugdzorg organisaties en gezinshuizen, welke zijn dit?

Privacy beleid in samenwerking met jeugdzorg organisaties.

1. Hebben jullie als gemeente zijnde beleidsregels opgesteld voor de privacy veiligheid in verband met de samenwerking met andere (jeugdzorg) organisaties?
2. Geldt dit beleid alleen voor de organisaties bij jullie uit de gemeente, of voor alle organisaties die zorg verlenen binnen jullie gemeente?
3. Hoe wordt er gecontroleerd of jeugdzorg organisaties zich aan dit beleid houden?
4. Kunt u mij iets vertellen over de inhoud van dit beleid?

Verwerking persoonsgegevens

Binnen de samenwerking met jeugdzorg organisaties en gezinshuizen worden er gegevens van de jongeren uitgewisseld. Op welke manier vindt deze gegevensuitwisseling plaats.

1. Welke systemen gebruiken jullie voor de verwerking van persoonsgegevens?
2. Welke communicatie middelen gebruiken jullie om informatie uit te wisselen met jeugdzorg organisaties en gezinshuizen?
3. Welke gegevens wisselen jullie allemaal uit met de jeugdzorg organisaties en gezinshuizen?

Nieuwe wetgeving

Vanaf mei 2018 zal de Algemene verordening gegevensverwerking gaan gelden. Dit betekent dat de huidige wetgeving komt te vervallen. Hoe gaan jullie om met deze wetswijziging.

1. Zijn jullie al bezig met de invoering van deze wet?
2. Wat verandert er voor jullie met betrekking tot het verwerken van persoonsgegevens met deze nieuwe wet?
3. Welke knulpunten verwacht de gemeente te ondervinden met de implementatie van de AVG naar gezinshuizen?